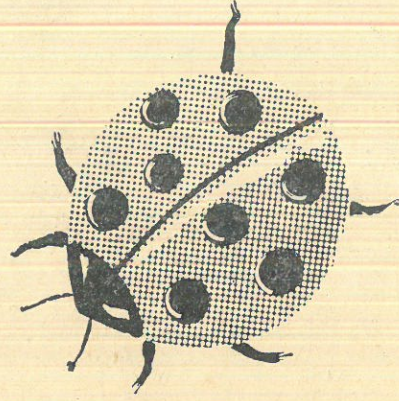

1966 yılı
Sizce
Uğur Getirecektir

YENİ YILDA

12
MİLYON

büyükçekilişlere iştirâk için
Bütün Tasarruflarımızı
T.C. Ziraat Bankasında toplayınız.

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın: 7615 - A - 33-129)

320

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KASIM 1966

İÇİNDEKİLER :

«Child» Balladları ve «Türk Hanımı»
Türk Tüfekhaneleri
Ankara'dan Ninniler
İstanbul'da Derlenen Yanıltmacalar
Kayseri Pastırması
Halk Hekimliği ve Tedavisi
Halk Musikisi: Yapılan Yanlışlıklar
Adanalı Hasibe Ramazanoğlu
Birinci Âşıklar Bayramı
Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü (5)
Yozgat'ta Gayt-Kış Hazını
Kandıra'dan Masallar: Hüsnü Yusuf (9)
Bedesten Köyü Folkloru

Ayhan DOĞANÇ
İbrahim Hakkı KONYALI
Emin SEVİNÇ
Dr. M. Kemal ÖZERGİN
Mustafa GÜMÜŞKAYNAK
Muzaffer BATUR
Sadi Yaver ATAMAN
Nizami NEFESLİ
İhsan HINÇER
Cahit ÖZTELLİ
Hasan ÖZBAŞ
Numan KARTAL
M. Güner DEMİRAY

BİZE GELEN KİTAPLAR

Sayı : 208

Kı ruş : 100

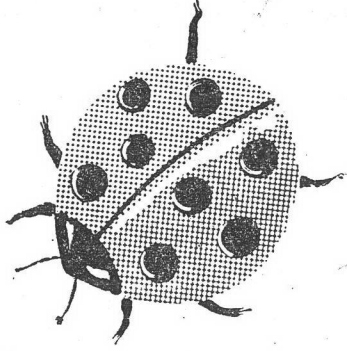
İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

321

TÜRK FOLKOR ARŞİVLERİ

1966 yılı
Sizce
Uğur Getirecektir

YENİ YILDA

12 MİLYON

büyükçekilişlere iştirak için
Bütün Tasarruflarınızı
T.C. Ziraat Bankasında toplayınız.

T.C. ZİRAAT BANKASI

KASIM 1966

İÇİNDEKİLER :

«Child» Balladları ve «Türk Hanımı»
Türk Tüfekhaneleri
Ankara'dan Ninniler
İstanbul'da Derlenen Yanıltmacalar
Kayseri Pastırması
Halk Hekimliği ve Tedavisi
Halk Musikisi: Yapılan Yanlışlıklar
Adana'lı Hasibe Ramazanoğlu
Birinci Âşıklar Bayramı
Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü (5)
Yozgat'ta Gayıt-Kış Hazını
Kandıra'dan Masallar: Hüsnü Yusuf (9)
Bedesten Köyü Folkloru

Ayhan DOĞANÇ
İbrahim Hakkı KONYALI
Emin SEVİNÇ
Dr. M. Kemal ÖZERGİN
Mustafa GÜMÜŞKAYNAK
Muzaffer BATUR
Sadi Yaver ATAMAN
Nizami NEFESLİ
İhsan HİNÇER
Cahit ÖZTELLİ
Hasan ÖZBAŞ
Numan KARTAL
M. Güner DEMİRAY

BİZE GELEN KİTAPLAR

Sayı : 208

Kı ruş : 100

BAŞ

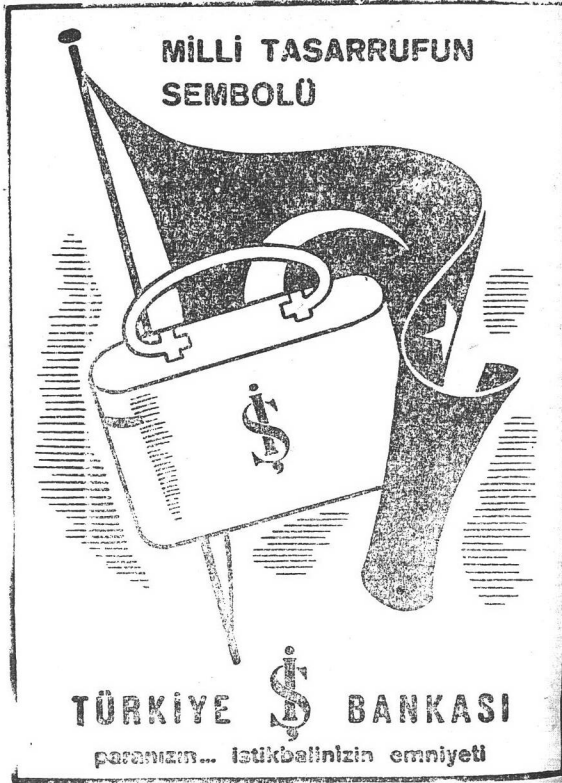

GRİPİN
faydalıdır

GRİPİN
4 saat ara ile günde
3 adet alınabilir.

(Yeni Ajans: 8156-133)

Baskı Ta: 12-11-1966

**MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOİLÜ**

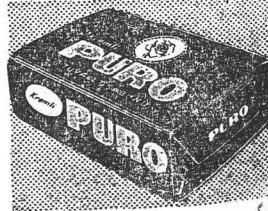
TÜRKİYE BANKASI
paranızın... istikbalinizin emniyeti

(Folklor: 131)

cildi temizler... bester...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yumuşak yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

100 DE 100 SAFTIR

Terkininde krem has-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU

(Yeni Ajans: 8157-132)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 208

KASIM 1966

YIL : 18 — CİLT : 10

«Child» Balladları ve Türk Hanımı

Yazan : Ayhan DOĞANÇ

Balladlar Orta Çağda meydana çıkmış hikâyeli türkülerdir. Bunların en önemli karakteristikleri hikâye anlatmaları, türkü içinle hikâye sunmaları ve halk yapıtı oluşlarıdır. Bunlara ek olarak da balladların gayri şahsî olduklarını ve sadece bir hikâyeyi terennüm ettiklerini söyleyebiliriz. Balladlarda karakter analizine yer verilmez. En büyük gaye hikâyeyi melodiyile anlatmaktır.

Bu türkülerin kahramanları çoğu kere basma kalıp olup, anlatmış oldukları hikâyelerin mevzuu, hissi ve melodramatiktir. Gazetelerde okuduğumuz her hangi bir cinaî vaka, bir felâket veya acı bir durum, balladların mevzuundan katıyen farklı değildir: Kocasını kandıran kadın; kerâlisinin istediği adamla evlenmeyen kızın, ağabeyi tarafından öldürülüşü, gibi

Balladın yaratıcısı, bir plân dahilinde vakalar silsilesini takip eder. Ekskeri zor durumlar ve bunların nasıl sonuçlandığı terennüm edilir, balladlarda. Türkülerin şahıslar hakkında gereken bilgiyi vermemeleri yüzünden anlatılan kaypak, kararsız durumların neden de olayı meydana çıktıklarını tahmin etmek de güç. Balladın ilk kısmı şöyle bir geçitirilir. Yaratıcısı, okuyanlara veya dinleyenlere neticeyi vermekte adeta acele eder.

Profesör Edward Mc Leach'in dediği

gibi, balladlar modern tiyatro ve sinema eserlerine benziyor; çünkü, çoğu zaman vakanın sonundan veya ortasından başlıyor anlatmağa. Belki balladlar ilk yakıldıkları zaman az veya çok, gereken fon bilgilerini veriyorlardı fakat zamanla bu ikinci ve üçüncü dereceden addedilen bilgileri havi mısraları atıldı; can ahçı, heycanlı kısımları kaldı. Halk zaten nedeni, niçini pek aramaz, diyor. Halk; entrospektif ve analizci değildir. İşte bu sebeptendir ki balladlar objektiftirler, lirik değildirler. Hikâyeyi anlatanın «ben» dediğini 'luymak, olayları süzgecinden geçirdiğini görmek adetâ imkânsız. Vaka mahallini siz hayalinizde canlandırırınız veya süslersiniz.

Ballad yaratıcıları, Orta Çağın çok kuvvetli dinî atmosferine rağmen, dinî temlere pek el a'mamışlardır. Belki din gibi ulvî mevzuları ballad gibi formlarla anlatmak günah sayılmış olabilir. Yaratıcılıkları devir şivâlyelerin. prenslerin en şaşıklı devri olmasına mukabil, ballad söyleyenler tarihi olayları gerektiği kadar mevzu edimmemişlerdir. Halk, kendisine tesir eden, efsaneleşmiş tarihi olayların anlatıldığı terennüm edildiği balladlardan daha çok hoşlanıyordu. Balladlar ne kadar romantik havaya bürünmüşlerse de, gene reel karakterlerini bozmuşlardır.

Balladların üslubu basmakalıptır. Aynı şekilde söylenir; Basmakalıp olaylar, deyimler, ortak mısralar, aynı mecaz ve deyimlerin bulunduğu görülür. Sadece bir kelimenin değiştirilmesi ile dört mısralık bir bölüm tamam olur ve hikâyeye bu suretle ilerler sanki. Bazı balladların nakaratları da vardır.

Balladların ölçüsü folklorcuya arzu edilen bir düzen göstermez. Mısralar kâh uzar, kâh kısılır. Lakin musikisi sayesinde kusurlar sanki ortadan kalkar da, bir hususiyet olur. Vurgular yerini değiştirir; heceler kâh büzülür, kâh uzar. Iambus vezni ile yazılmışlardır. İngiliz balladları, kıta dizilerinden meydana gelmiş olmasına mukabil, Doğu Avrupada bir nevi epik formundadır. Kafiye abcd dizisindedir. Birinci ve üçüncü mısralarda dört; diğer mısralarda ise üç vurgu vardır, fakat değişebilir. Mamafih altı vurgulu beyitler de vardır.

Balladları kimler yazmış ve bestelemiştir? Bu iki suale cevap vermek hiç de kolay değil. Bazı folklorcular bunları bir grup halkın, diğerleri ise halk şairlerinin eserleri olduğu hususurca iddiada bulunuyorlar. Tek kişinin eseri olsa bile, asırlardır dilden düşmeyen balladlarda her halde bir çok kişinin emeği olsa gerek: Her ballad söyleyen, bilerek veya bilmeden ona bir şeyler katmıştır, tıpkı Anadolu muzun türkülerinde olduğu gibi, ayrı ayrı yerlerde oturanlar, hattâ aynı yerde bulunanlar varyantları meydana getirmişlerdir, zevk, anlayış, kabiliyet veya sosyal faktörlerin icabı olarak.

«Judas» adlı ballad, erke bulunan balladların en eskisidir. Onüçüncü asra ait bir el yazmasında bulunmuştur. Balladlar, hâttâ defterlerinde, destanlarda, kitaplarda korunmuştur. 191 tanesi William Pitt'in evinde misafireten kalan Bishop Percy tarafından kurtarılmış; Balladları havi kolleksiyonla evin hizmetçisi gömineyi tutuşturmak istiyormuş. Percy bunları Eski İngiliz Şiirleri Kalıntısı adlı bir kitapta yayınlamış. Bu arada meşhur romancı Walter Scott'u balladların koruyucusu olarak da görüyoruz. Ondan sonra folklor hâmileleri balladları toplamaya devam ettiler ve eline düşenin zevk ve anlayışına göre değişikli-

ğe uğradı balladlar.

Fakat bütün balladlar ondokuzuncu asrın sonuna doğru F.J. Child'in Popüler İngiliz ve İskoç Balladları adlı kitabında neşrolundu. Bugün bu balladlardan «Child (Çayld) Balladları» diye bahsedilir. Hepsî 305 tane'dir. Koleksiyona varyantlar ile gerekli izahat ilâve edilmiştir.

İşte bu 305 balladın biri «The Turkish Lady» (Türk Hanımı) adını taşıyor. Child Balladı numarası 53, B metni, Profesör Mc Leach bunun Amerika ve İngilterede bir çok varyantları olduğunu Güney Avrupa ve Germen ülkelerinde buna benzerlerin bulunduğunu söylüyor. Hikâyeye hemen hemen hepsinde aynı. Balladın kahramanı İngilterede Beichan veya Beecham, Amerikada ise Batesman diye bir kişi ve ballad «Türk Hanımı» diye biliniyor.

Balladın mevzuunun, Başpiskoposun babası Gilbert Becket'le ilgili bir efsaneden çıktığı zannediliyor. Bir 1300 el yazmasında bu ballad var. Hikâyeye göre Gilbert Becket Filistinde Müslümanlar veya Araplar tarafından esir edilmiş. Müslüman amiralin kızı tutmuş, buna âşık olmuş. Gilbert kaçtıktan sonra hanım, peşinden Londraya gitmiş. Gilbert altı piskoposla görüşüp, kadını vaftiz ettikten sonra evlenmiş. Lâkin ertesi gün adam Mukaddes Topraklara (Filistine) gitmeğe karar vermiş. Üç yıl gelmemiş; karısının bir oğlu olmuş; adını Thomas koymuşlar. Aşağıda tercümesini verdiğimiz ballad bu efsaneden çok, Avrupada söylenen balladlara uygundur.

A me'nindeki kahramanın adı Genç Bekie: Bir şövalye. Kendisine âşık olan Fransa Kralının kızı Burd Isabel. A metninin 36 kıtasına mukabil, bizim B metni 12 kıtadan ibaret. Gerek A ve gerek B metni...

Bana öyle geliyor ki, her ne kadar B metnine «Türk Hanımı» adı verilmişse de, burada Batesman'ın âşık olan kadının Türk olamayacağıdır. Zira Orta Çağda ve hatta daha sonraları bile Araplara, genellikle Müslümanlara Türk denilmektedir. Müslüman kadınların hele Türk kadınlarının bir Hristiyanla evlenmesi, dinini değiştirmesi, İngiltereye kadar mesinden gitmesi,

ARAŞTIRMALARI

hiç de duyulmuş şey değildir. Bu balladın A metni, yani Fransız prensesin İngiltereye gitmesi, ve Hristiyan olan Lord veya şövalye ile evlenmesi akla pek çok daha yakındır.

TÜRK HANIMI

İngilterede bir adam yaşardı
Asil bir tabakadandı
Huzursuzdu, hoşnut değildi
Güzel bir diyarı, bir ülkeyi görmek isterdi.

★

Doğuya açıldı, açıldı batıya
Açtı yelken bütün Türk kıyısına
Ta yakalanıncaya kadar
Ve bir daha azat edilmemek üzere.

★

Türkün yalnız bir kızı vardı
Asil bir tabakadandı
Babasının elinden anahtarları çalı
Lord Batesman'ı azad edeceğini bildirdi.

★

Götürdü Lordu alt mahzene
Şarap çıkardı ona en kuvvetlisinden
«Her an bir saat sanki;
Lord Batesman, benim olsan sen!»

★

«Yemin edelim, söz verelim
Yemin edelim, bozulmasın hiç:
Başka kadınla evlenmeyeceğine yemin edersen
Başka erkekle evlenmeyeceğime yemin ederim ben»

★

Yemin ettiler, söz verdiler
Yemin ettiler, bozmadılar.
Başka kadınla evlenmeyeceğine yemin etti.
Başka erkekle evlenmeyeceğine yemin etti.

★

Yedi uzun yıl geldi geçti
Yirmi üç yıl geçti gibi oldu.
En iyi giyislerini bohçaladı
Lord Batesman'ı görmeye gideceğini söyledi.

★

Yedi uzun yıl geldi geçti
Yirmi dokuz yıl geçti gibi oldu.
En iyi giyislerini bohçaladı
Aramaya çıkacağını söyledi Lord Batesman'ı

★

Kapısına varıncaya dek gitti; içi yandı,
Çok gürültü vardı ama içeri girmedi.

Bize Gelen KİTAPLAR

★ Behçet Kemal ÇAĞLAR: «Benden İçeri». Şiirler. Anayurt, Atatürk, Tedirgin Baş, Tutkun Gönül, Ankaralı Âşık Ömer, Eskilerin İzinde ve Başka Bahçelerden bölümlerini kapsayan yedi kitap bir arada. 14 X 20 Cm. boyunda, 420 sayfa, 15 lira.

★ Necî ÇARPAN: «Yeni Mesnevi». Mevlâna ile Necî Çarpan. Mevlâna'nın ruh varlığı tarafından yazdırılan tebliğler. İkinci cilt, 4,5 ve 6 kitaplar bir arada. İsteme adresi: Mithatpaşa Cad. No: 59/12, Yenişehir - Ankara. 14 X 20 boyunda, ciltli, 490 + 124 = 614 sayfa, 25 lira.

★ Âşık Ali İzzet ÖZKAN: «Sürmeli». Şiirler. 12 X 17 boyunda, 32 sayfa, 1 lira.

★ Nedim ORTA: «Sevi Yorgunu». Şiirler. 14 X 20 boyunda, 48 sayfa, 250 kuruş.

★ Shirley L. ARORA: «Proverbial Comparisons in Ricardo Palma's Tradiciones Peruanas — Ricardo Palma'nın Peru An'aneleri'ndeki A t a - sözleri ve Deyimlerin karşılaştırılmaları». University of California Press, Berkeley and Los Angeles. Folklore Studies: 16 — Kaliforniya Üniversitesi Yayınları. Folklor Çalışmaları: 16. 26 X 17 boyunda, 206 sayfa, \$ 6.00 (Dolar).

★ Sabahattin Ali: «Son Hikâyeler — Esirler». (Bütün eserleri: 9-10) Hikâyeler ve bir oyun. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 17. 17 X 12 boyunda, 316 sayfa, 6 lira.

★ Ünver M. ORAL: «Bir Karagöz Oyunu - Öp Hacivatın Elini». Üsküdar Yayıncılık. P. K. 46, Üsküdar - İst. 12 X 17 boyunda, 84 sayfa, 3 lira.

★ Ahmet BORCAKLI (Müzik) - Âşık Veysel ŞATIROĞLU (Şiir): «ATA-TÜRK'E AGIT» Şiir ve Nota. Siyah zemin üzerine Atatürk'ün bir portresine. Borcaklı Yayınları, Güz Sokağı, No. 13/4. Güvenevleri-Ankara, 24 X 32 boyunda, 4 sayfa, 1,5 lira.

Türk Tüfekhaneleri

Yazan : İbrahim Hakkı KONYALI

Türklerin İstanbul'da yaptıkları tüfekhane hakkında Doğulu ve Batılı âlimlerin kesin bilgileri yoktu. Hele Dolmabahçe stadının yerinde tüfekhane bulunduğunu kimse bilmiyordu. Fatih Sultan Mehmet Galata'da sonradan adını semtine verdiği Tophaneyi yaptırtırken, yine Galata'da sonradan (Yeraltı camii) adını alan Kurşunlu mahzen ile Tophane kapısı arasına surun dışına bir de (Dimeşkihane kârhanesi - Şam kılıçları imalâthanesi) kurdurmuştu. Şam kılıçları Türklerce makbul kılıç cinslerinden olduğu için Fatih'in Kılıçhanesine (Dimeşkihane) denilmişti. Burada bir rivayete göre Galatasarayının altındaki madenden çıkan ve (Eski İstanbul demiri) denilen demirden her çeşit kılıç ve tüfek yapılırdı. Kanunî Sultan Süleyman İkinci Beyazîd'in genişlettiği Tophaneyi yeni baştan yeni icab-lara göre kurarken Unkapanı ile Cibali arasında şimdiki Eyüp caddesinin üstüne bir de tüfekhane ve bunun yol aşırı karışına da — Mimar Sinan'a— bir tüfek-

«Lord Batesman'ın evi burası mı?» diye bağırıldı.

«Yoksa içeri yeni gelin mi getirdin sen?»

★

«Gidin de yediği ekmeği hatırlatın; Gidin de içtiği şarabı hatırlatın; Gidin de hatırlatın hanımını; Onu soğuk demir zincirden kurtaran!»

★

Lord dösemeye vurdu ayağını
Üç parça etti masayı.
Dedi, «Yeri yurdu terk ederim
Beni kurtaran Türk hanımı uğruna.»

★

Kapısına varncaya dek gitti kadın, içi yaralı;
Çok gürtlü vardı ama içeri girmedi.
Lord dedi, «Serçe parmağında daha çok altını var
Seninkinden yeni gelin ve bütün sovundan.»

hane kârhanesi mescidi yaptırmıştı. Galata'daki (Dimeşkihâne), Sultan İbrahim'in cülüsü yıllarında Kara Mustafa Paşa şehit edildikten sonra muattal kalmıştı. Gümrük emini Ali Ağa bu binayı satın alarak yıktırması, arsasına (Yehudhane - Yahudi pansiyonu) yaptırmıştı.

Tüfekhanesi mescidi H. 1130 M. 1713 yılı sabahının 18 inci pazar günü bir yahudi evinde çıkan yangında yandığı anlaşılmaktadır. Sultan Mahmut 1243 H., 1827 M. yılında bu tüfekhaneyi yenilemişti. Keçecizade İzzet Molla aynı tüfekhane için dokuz beyitlik bir tarih manzumesi yazmıştı.

1249 H. 1833M. yılında bu tüfekhane-den bir yangın çıkmış hem tüfekhane ve hem de mescid tekrar yanmıştır. Mescidin arsasına 1900 M., 1310 H. yılında soğuk hava deposu yapılmıştı. 10 sene sonra bu depo'da yanmıştır. Geniş bir sahayı işgal eden Tüfekhanenin avlu duvarı 25 sene evvelsine kadar ayakta idi.

İkinci Sultan Mahmut tüfekhane yanar yanmaz İngiliz mühendislerinin ve fen adamlarının nezaretleri altında Dolmabahçe şimdiki statyomun yerinde makineleri (Vapurhane - buhar) ile işleyen bir tüfekhane yaptırmıştır. Kapısının üstündeki mermere Yesari zadenin nefis taliki ile dört satır halinde şair Pertev Paşa'nın on altı mısralık kitabesi hakedilmişti. Bu manzumenin tarih mısraları şunlardır.

Pertev bu tarih-i Bâlâ, Resm-ü binası
vâlâ tarih-i taam mü âlâ «Dilcü tüfenk-hane» 1249.

Ömrümün tam çeyrek asrını harcava-rak İstanbul'un bütün âbidelerini tetkik eder ve kitâbelerini toplarken 23 yıl evvel bu kitâbevi aynen kopya etmistim. 1914 yılı'na tüfekhane yıkılırken kitâbe taşı da parçalanıyordu. Kurtardım ve Topkapı Sarayı Müzesine naklettirdim. Şimdi müze de kitâbeler arasında 198 numarada muhafaza edilmektedir.

Ankara'dan Ninniler

Derleyen : Emin SEVİNÇ

Huu huu
Dervişler
Hak yoluna girmişler
Hak yolunda bir pınar
Ne soğulur ne dîner
Bunu içen dervişler
Muradına ermişler

Uyusun da büyüsün ninni
Mini mini yavruma hu ninni

Huu huu
Dervişler
Bir gelini almışlar
Kürklerine sarmışlar
Öpüyüm kokuyum derken
Devrik dingile kalmışlar

Ninni benim yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Dandini dandini dasdana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lâhanayı
Lâhanayı yemez kökünün yer
Oğlum sade lokum yer

Mini mini yavruma hu ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Dandini dandini danadan
Bir ay doğmuş anadan
Bağışlasın yaranan
Eksiltmesin aradan

Mini mini yavruma hu ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Fış fış kayıkcı
Kayıkcımın küreği
Tıp tıp eder yüreği
Akşama fincan böreği
Yavrum yesin büyüsün
Hem büyüsün hem yürüsün

Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Hu hu hu kuşu
Derenin tepenin baykuşu
Enginlerde yuvası
Mamalar getirir babası
Yavrum yesin büyüsün
Hem büyüsün hem yürüsün
Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni
Hu hu hu kuşu

Ben çıkamadım yokuşu
Yokuş bülbül yuvası
Mamalar pişirir hanım ninesi
Yavrum yesin büyüsün
Hem büyüsün hem yürüsün

Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Hu hu husuna
Yavrum gider ninesine
Ninesi de bir gülcü hanım
Gül doldurur çevresine

Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Dandini dandini dat bunda
Eyerlenmiş at bunda
Halayıklar da hep bunda
Küçücük yavrum yat bunda

Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Hu hu hu dede
Yorulduğum gele gide
İravak bal kaymaklı pide (1)
Yavrum yesin dedi de

Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları bağlı bebek
Uyusana a cici bebek
Büyüsene yumurcak

Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Hu hu illallah
Sen uykular ver allah
Yavrum uyur inşallah
Yavrum uyur ninni
Uyur da büyür şimdi

Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Dandini dandini dasdanadan
Katır gelir kesteneden (2)
Şöyle de güzel doğar mı
Şu kılıklı beslemeden

Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma hu ninni

Hu hu husu var
Mini mini yavrurun uykusu var
Kimlerden korkusu var

Istanbul'da Derlenen Yanıltmacalar

1 - Derlemenin konusu : İstanbul'da söylenen tekerlemeler (yanıltmacalar).

2 - Derlemenin bölgesi : İstanbul şehri.

3 - Derlendiği yer ve tarih : İstanbul, Kasım 1949 - Mayıs 1951.

4 - Derleme şekli : Toplama.

5 - Malzemeyi verenler : Yanıltmacalar yukarıda gösterilen tarihler arasında bir çok şahıstan tekrar tekrar derlenmiş olup, bunların ayrı ayrı gösterilmesine lüzum görülmemiştir.

NOT : İstanbul'da yanıltmaca'ya «tekerleme» denmektedir.

1. Aksaray'da akar çeşme aksa raylar bozulur.

Adı güzel yavruma ninni

Kendi güzel yavruma ninni

Dandini dandini dan kuşu

Çalı diken yuvası

Attâ gitmiş beybabası

Mamalar pişirmiş hanım ninesi

Elinde şeker halkası

Yavrum yesin büyüün

Sokaklarda yürüsün

Hem yürüsün hem büyüün

Mini mini yavruma ninni

Küçücük yavruma hu ninni

Hu hu hu derim

Ben develeri güderim

Güdemezsem nederim

Başımı da ahr giderim

Mini mini yavruma ninni

Küçücük yavruma hu ninni

Hu hu hu seni

Duymanın mohmoh sesini

Eğer mohmoh duyarsa

Hem seni yer hem beni

Mini mini yavruma ninni

Küçücük yavruma hu ninni.

(Derlenenin yaşı: 65, kadın, Ankara)

(1) İravak bal : Ravak bal

(2) Kestane taşıyan katır.

Yazan : Dr. M. Kemal ÖZERGİN

2. Bir berber, bir berbere bire berber gel beraber bir berber dükkânı açalım demiş.

3. Bir dalda bir kartal, dal tartar, kartal kalkar.

4. Bu duvarı (/odayı) bağlanamalı mı, yoksa badanalamamalı mı.

5. Çatalca'da topal çoban çatal sapan yapar satar.

Bilmem parası var mı da çatal sapan yapar satar, bilmem parası yok mu da çatal sapan yapar satar.

6. Herkes lâhana lâhanalanmış biz de lâhana alıp lâhanalanalım

7. İbişle Memiş mahkemeye gitmiş bilmem mahkemeleşmişler mi, bilmem mahkemeleşmemişler mi?

8. Keşkekçinin keşkeklenmiş keşkek keçgesi.

9. Kırk kartal, kırk kanadı kırık kartal, kırkı kalkar, kırkı konar.

10. Kırk kartal, kırkı da kanadı kırık kartal.

11. Kırk küp kırkının da kulpu kırık küp.

12. Lâleler lâlâmın elinde lâl oldu.

13. Saçmalamalı mı saçmalamamalı mı

14. Şu karşıda kuru kavak, takırdadın da mı kurudun, dibi kovuk kabuğu kalın iğri doğru kuru kavak.

15. Şu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi, ortada şeyhislâm paşası.

16. Şu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi ortada su şişesi.

17. Şu (/ bu) tesbihi incelemeli mi, yoksa incelememeli mi?

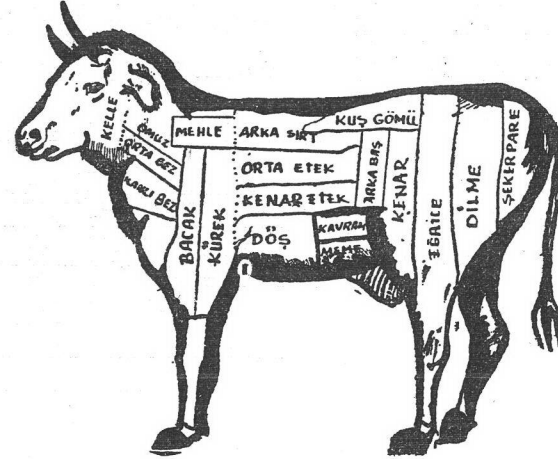
18. Şu yoğurdu sarmısaklasak da mı saklasak sarmısaklamasak da mı saklasak.

19. Üç tunç tas kayısı hoşafı.

Halk Yiyecekleri :

Kayseri Pastırması, Kuşgözü ve Tütünlük

Yazan : Mustafa GÜMÜŞKAYNAK

Şema'da, bir büyükbaş hayvanda, pastırma elde edilen kısımlar görülmüyor...

Kayseri'deki fabrikaları sıralayan Kayserili sıraya bir de pastırma fabrikası eklerse yalan söylemiş sayılmaz Çünkü, yılda kırkbin iri baş hayvanın bir kapıdan canlı girip, öbür kapıdan pastırma olarak çıktığı bir Meşhedi palavrası değil, gerçek...

Yine bir Kayserili, yılda kırk bin baş hayvanın piyasaya yirmi türlü pastırma olarak sürüldüğünü söz ederse sakın karşılık vermeyin; gerçektir. Yirmi türlü pastırmanın her birinin ayrı özelliği, ayrı tadı olduğu da dosdoğru...

Bir Kayseriliye «say yirmi türlü pastırmanın adını» dediniz mi, bir ilkokul öğrencisinin «Türküm - doğruyum» u okuduğu gibi okur: «Sırt, kuşgözü, kenar mehle, eğrice, omuz, dilme, şekerpare kürek, kapak, döş, etek, bacak, ortabaz, kavrama, meme; kelle; kanlıbez, arkabas, tütünlük».

Kayserilinin biri Başkentte bakkallığa başlar. Kayserili okur-yazar değil... Bir defter alır, veresiye isteyenlere dikkatlice baktıktan sonra hangi tür pastırmaya benzetirse o sayfaya, o pastırmanın resmini

gizer. Veresiye defterinin her sayfasında bir pastırma resmi ve altında da rakamlar. Aybaşı oldu mu, çırağına seslenir Kayserili: «Oğlum, kuşgözü geldi mi? Mehle parayı getirdi mi? Şekerpareden ne haber? Kanlıbez bu ay da hesabı getirmezse veresiyeyi kes!»

İşte bu Kayserili şimdi milyon. İlgincin veresiye defterini hâlâ sakladığı söylenir.

Yirmi türlü pastırmadan «sırt» başta gelir. Sonra «kuşgözü» ondan sonra da «kenar» (dilme). Bu üçünün tadına doyum olmaz. «Hadi canım sende» diyenler bu üç tür pastırmanın tadını tadmayanlardır...

Sırt'ın bir «tütünlük» yeri var; sırt'ın tam uç kısmı. Her kursağa düşmez. Tütünlük ağaların, beylerin mezesi, çerezi. Bir baş hayvandan bir kilo tütünlük, ya çıkar ya da çıkmaz. O da eşe dosta, rüsvete yetmez! Gram işi tütünlük isteyen de «döş»ün ucunu yuttururlar «tütünlük» diye...

«Kuşgözü» muz'a benzer; ne niyetle

Halk Hekimliği ve Tedavisi

Yazan : Muzaffer BATUR

BEZEME: Bazı kimselerde bir kaşıntı olduğu zaman derhal bezemeden anlıyan yaşlıca bir kadına gidilir. Hastanın gömleği ve fanilası kırmızı toprak aşısıyla beraber okutulup bezetilerek giydirildiği zaman, BIUZİBILLÂH, kaşıntı iyi olur.

GECE YANIĞI: Taze çocukların yüzlerinde çıkan sulu kabarcıkların iyi idilmesi için ayva ağaçlarının tıbinden yaş çamur alarak bu kabarcıklar üzerine sürülür. BIUZİBILLÂH, iyi olur.

SİNİL (Siyil): Vücutte deri üzerinde bir kabarcık - sinil çıktığı zaman, toprak altırda yaşayan bir köy köstebeğinin (yer köstebeği) yer yüzüne taze tepmiş olduğu toprak okunarak, bu sinillere sürülür. BIUZİBILLÂH, geçer.

NEVAZİL (Nezle): Defne tohumları ezilip karıştırılarak nezle olan kimsenin başına yakılırsa (sürülürse) iyileşir. Köylüler nezleye DÜMA oldum derler.

ROMATİZMA: Defnenin yaprakları bir kapta kaynatılarak, çıkan simsiyah yağlı ılık suyuna ayaklar sokulunca roma-

tizma iyi olur.

KIRIK VE ÇIKIKLAR: Kol, ayak, v.s gibi yerlerde incinme, çıkık veya kırık olursa tatlı su balığını veyahut sarımsağı dövüp, melhem gibi bağlayınca geçer. Ayrıca çıkıkçılara da götürülür. Çıkıkçılar, çıkan yeri çekerek, oyarak çıktığı yerine kor, tedavi eder.

GECE ALTINA İŞEYEN ÇOCUĞUN TEDAVİSİ: Rast geldiği yerde işeyen erkek çocuğunu bu alışkanlıktan vaz geçirmek için süpürge çöpünü yakıp kızgunken çü.....nün ucuna dokundururlar. Çocuğun canı yanar, korkar, bu fena alışkanlıktan vaz geçer.

KARIN ŞİŞLİĞİ: Karnı şişen çocuğun karnına kabak yaprağına benziyen gabalak adlı bitkinin yaprağını koyarlar. Bir müddet sonra, hasta iyi olur.

TİFO (Humma): Hastanın başına kar koyarlar. Şakaklarına da diri kurbağa koyarak tülbentle bağlarlar. Eğer kurbağa ölürse, iyi saymazlar. Hastanın öleceğine inanırlar. Bazan da beneksiz bir kara tavuk

yersen ye!... Tüm pastırmanın tadı var kuşgömünde. Dil ile damak arasında erir kuşgözü. Kurabiye gibi. Kuşgömünün görünüşüne aldanmamak gerek; şekil olarak ne kadar sevimsizse tad olarak o kadar nefis...

Parekende pastırma satışları adamına göre yapılır. Alıcı bir de bilgiç olursa, pastırma kazığından kurtulamaz. Bir daha da pastırma yememeye and içer. En iyi pastırma alabilmek için kayıtsız şartsız teslim olmak şarttır Kayserili'ye. Çünkü Kayserili bu konuda hiç şakaya gelmez.

Etek, kavrama, meme ve kellegözü, türündeki pastırmalar fakir fukara yiyeceğidir. Bu dört tür «çıtır» pastırmanın dışında kalanlar. «Çıtır», seçme pastırma anlamını taşır.

«Çıtır» in dışında kalan bu dört tür pastırma mevsiminde satılmazsa değeri yarı yarıya düşer. Ve köylünün madımanak adına et, kıyma, tat olur.

Kayseri'nin ne pamuğu, ne zeytini, ne de tütünü; hiç bir türlü doğal ürünü yok. Doğa bu kentte yalnız pastırma yapımına elverişli.

Canlı hayvanı Erzurumdan, Kars'tan biberi, sarımsağı ve çaman (çemen) i çevre illerden gelir pastırmanın. Kayseri'de doğanın etkisi ve emekçinin çabası yaratır pastırma...

Mevsim geldi mi ; pastırma piri gelir, oturur Erciyes'in doruğuna. Pastırma piri doğa gibi güçlü; kış yaz, yaz kış yapar. Pir efsunlar Kayseri'yi, Efsunladı mı; ışıl ışıl bir yaz gelir Kayseri'ye. Pastırmalar'dan şıpır şıpır yağ akar. Buna «pastırma yazı» denir. Sonra siyim siyim bir yağmur yağar. Buna da «Pastırma yağmuru» denir. Bu yağış tozu yok eder. Toz alan pastırma, tüm değerini yitirir

Erciyes bir gün pastırma piri kovarsa o zaman, Kayseri'de pastırmacılık ölür.

ARAŞTIRMALARI

4241

kesilir kesilmez, sıcak sıcak, hastanın başına konur.

ATEŞLİ HASTALAR: Acı dıvelek (cırtlak - dövlek) dedikleri bitkiyi yaşken havanda döverler. Suyu çekirdeği çıkarılır. Bu mayı ayak tabanlarına, boyna, bileklere, avuç içlerine, kulak arkalarına sürülür. Giydirilip yatırılan hasta terler, açılır, şifa bulur.

GRİP (Üşüme): Bir çocuğa üşümeden sonra ateş gelirse, 'lavram iç yağını arkasına, sırtına, karnına, bileklerine ve diğer yerlerine sürerler. Sonra da üzerine, karabiber ve tuzu dövüp ekerler. Çocuk salıncağına yatırılır. Terlemeye başlar, iyileşir, gözü açılır.

ÇOK TERLEMEK: Sık sık terleyen, zayıflayan hasta, tedavi için söğüt yaprağı üzerine yatırılırsa ter kesilir, şifa bulur.

SICAK GEÇME: Yaş enginar yaprağı dövülüp yoğurtla karıştırılarak harareti çok fazla olan hastanın ayaklarına ve diğer taraflarına sarılır. Hastanın ateşi düşer, böylece hasta şifa bulur.

BACAK SIZILARI İÇİN: Bacakları sızlayan kimselere (tokul olana) defne yaprağı iyi gelir. Defne yaprağı kaynatılır, hasta ayaklarını içine sokarsa, ferahlar.

KANLI BASUR: Maraz giderse (Burgun olursa), lâmbada yanan gaz yağı, pamuğa batırılarak makada konur. Eski zamanlarda kanlı basurlu askerlere, bir toprak afyon aldırılmıymış; afyon bir pamukla makada konularak basur geçirilir, tedavi edilmiş.

ISHAL HASTALIĞI: Ayva yaprağı kaynatılarak suyu içilir, ishal ve amel hemen geçer.

BEL, BACAK VE DİĞER

SIZLAMALAR İÇİN:

Türlü ot ve çiçek toplanarak (40 türlü ot), ilkyazda (İlkbahar) bir kazanda kaynatılır. İçine biraz da mayıs atılır. Hasta 7 gün müddetle kazana girer. Her çıkışında döşeye (yatağa) konur. Sonunda iyi olur.

KUNDAK ÇOCUĞUNUN KARIN AĞRISI: Çocuk bağırmağa başlar. Bu ağrı iki türlüdür. Bazan beze olur, bu beze dişi ve erkektir. Eğer erkek beze ise, izinli

hocaya (herkes yapamaz, nefesi kuvvetli tanınmış olması lâzım) okuturlar. Bu ameliye göyle yapılır. Hasta çocuk izinli hocaya götürülür. Kırmızı aşı toprağı bir fincanda su ile ezilerek hazırlanmıştır. Hoca bunu okur ve çocuğun karnına çapraz - çapraz, kareli, haneli - haneli sürer. Emzikli anası da bu sudan üç yudum içer. Böylece hastalığın geçeceğine inanılır.

GÖZE KAN GELME: Ayva yaprağını yıkayıp, tüylü tarafı göz kapağına kapatılırsa, gözün kanı alır.

NAZAR: İpiyi bir çocuk (sıhhatli çocuk) hastalanınca «ay çocuğa nazar değdi!» denir. Kurşuncuya götürülür. Başu üzerinde kurşun döktürülür. Bunun da izinli olması şarttır.

ÇAKMA YARA: (Gece yanığı): Buna en fazla sarıca yarası, derler. Yüzde veya herhangi bir yerde üreyen yaralardır. Bunun tedavisini de izinli ocaklı bir kimse yapar. İzinli, iki adet döven çakmak tasım okuyarak yara üzerinde birbirine vurarak bir kaç defa çakar. Böylece yaralar ürker ve iyi olur.

KIRK BASIĞI VE TEDAVİSİ: İki kırklı kadın, kırk gün müddetle çocuklarını ve kendilerini birbirlerine göstermezler, kaçırlar ve kaçarlar. Tesadüfen birbirlerine rastlarsa, birisinin karnı çürürse (evhamlanırsa), onun çocuğunun büyüyemeyeceğine inanılır. Kafası büyür, bir çirkin hal gelir. Denişik (değişik) gibi olur. Çocuk rengini bulamaz. Tedavi için izinli bir kadına götürürler. Çocuğu soyarak, terazinin bir gözüne yatırılır, bir gözüne de saban (sapan) demiri korlar. Ekseri denk gelmez, denk getirilinceye kadar ev kiremidi konur. Sonra çocuk alınarak iç çamaşırları ve her şeyi kundakları ters giydirilip, çıkarılır. Bu ameliye üç defa Cumartesi günleri yapılır. İkinci Cumartesi bir kiremit, üçüncü Cumartesi ise yalnız sapan demiri ile denk getirilir. Sonunda çocuğun iyi olacağına inanılır.

(1) Gölpazarı Folkloru'nun daha evvelki yazıları VIII. cildimizin 3279, 3309, 3371, 3407, 3446 ve 3461. sayılarında çıkmıştır.

Yapılan Yanlışlıklar

Yazan : Sadi Yaver ATAMAN

Halk müziğimizin, radyo ve piyasa çalışmalarını yakın bir ilgi ile izleyen meraklı dostlar, zaman zaman şikâyetlerde bulunurlar.

Doğru, ya da yanlış, şikâyet bir ihtiyaçtır, fakat gerçekler de meydandadır. Bir süre evvel, günlük bir gazetede, dünya plâk kralı Mr. Kené East adında birisinin, Avrupa'daki bazı radyo istasyonları için, çeşitli plâk satın almak üzere İstanbul'a geldiğine ve bu plâkları Avrupa radyolarında, Türk Müziği yayınları saatlerinde yayınlacağına dair bir haber çıkmıştı.

Aslında bu, sevindirici bir haberdir. Plâk Kralının satın aldığı plâkların mahiyeti hakkında yaptığım araştırmada, öğrendim ki, bu zatın aldığı plâklar, Halk Müziğimizin gerçek değerleriyle asla ilgisi olmayan, piyasa mak havalardır.

Şimdi, bu adam gidecek, Avrupa radyolarında bunları, Türk Müziği diye yayınlayacak. Memleket kültürü ile ilgili çalışmaların gidişinden sorumlu olanlar da, derin bir ilgisizlik içinde, memleketimizi dünyaya tanıtırız, diye sevineceklerdir.

Gerçek şudur ki, sırf menfaat kaygusu ve ticaret zihniyetiyle, folklor mahsullerimizi soysuzlaştırıcı çalışmaların, mem-

NAZLI KAVAK
(Giresunlu Küçük Hüseyin'den der. S.Y.A.)

Ağırca

lim

(Si ve Mi bemollerin, çengelli çizgi ile yazılması; bu türküde de olduğu gibi, halk müziğinde bu perdelerin tam koma olmayışları ve daha yatık bulunmalarındandır.)

leket kültürüne, sanatına, zevkine ve ahlakına olduğu kadar, haysiyetine de büyük zararı ve tesiri vardır.

Folklorculuğu, sadece türküçülükten ibaret sayan, duvar afişlerinde birtakım türedi sanat madrabazarını — kelimeyi de yanlış yazarak — «Folklor Yıldızları» diye reklâm eden,

sorumsuz ve pervasız çalışmalar, biraz da kuvvetini radyolardan almaktadırlar. Radyolarımız, bu piyasa faaliyetlerini besleyen, teşvik eden durumu ile, iyi örnek olabilecek asıl fonksiyonunu yitirmiş görünmektedir.

Bazı dostlar, radyolarda halk türkülerine fazla yer verilmediğinden

ARAŞTIRMALARI

şikâyetçidirler. Ben, bu kanaatte değilim. Asıl iş, halk türkülerini yayınlamak değil, kaliteli bir Halk Musikisi sistemi ve folklor yayın disiplini kurmaktır.

Bugün radyolarımızda, türkülerin yayını haddinden fazla olduğu içindir ki, kalitesini ve enteresanlığını yitirmiştir. Repertuar kısırdır, yeni araştırmalar yoktur. Mütemadiyen aynı parçaların tekrarı, dondurulmuş programlarla, prototip, kalıplık sistemine devam, Halk Müziğinin yaşayan canlılığını vermekten uzak, hareketsiz, renksiz çalışmalar, hep bu çokluğun tabii neticesidir.

Türkülerin yayını, bir folklor disiplini ve işlek programcılık sistemi ile düzenlenmediği, birçok türkülerin yanlış çalınıp okunduğu bir vakıdır. Bilhassa menşeleri, doğuşlarında âmil olan hâdiseler, sözler de yanlış aktarılmaktadır.

Türkülerin menşelerini tâyininde, yakılmasına âmil olan hâdiseleri, tavrı, üslûp, edâ, şive, dil, ritm gibi bölge özelliklerini belirten noktalar vardır. Folklor disiplini ile çalışanlar, kesin hükümlere varmakta daima temkinli olmağa mecburdurlar. Türküler, memleketin ortak malı, anonim mahsulleridir. Nerde bulunursa oraya mâletmek, kimden aktarılmışsa olduğu gibi kabul etmek, hatalı bir tutumdur. Bu gibi hatalar maalesef

Devlet Konservatuvarının araştırmalarında da yapılmıştır. Örneklerini vermek mümkündür: Sözgelimi, Safranbolu'da çıkan «Hacosman» türküsü; «Hacosman» diye Çerkeşe mâl edilmiştir. Birbirine yakın bölgeler arasında pazarcılık ve kültür alışverişi gibi münasebetlerin folklor araştırmalarında önemi vardır. Nitekim Safranbolu ile Çerkeş arasında da bu münasebet; sık ve devamlı olagelmış ve gelmektedir. «Hacosman» türküsü; benim çocukluğunda; Urgancı Hacı Osman adında birinin adları kötüye çıkan iki gelini için Kelem Fadimi tarafından yakılmıştır. Burada bir inceleme de vardır: Hacı Osman'ın gelinlerinin dile düşmesi o kadar önemli değildir ama, adı Hacıya çıkmış bir adamın gelinlerinin dile düşmesi halkın tecrüsesünü uyandırmakta daha ilgi çekici ve zevkendirici bir hâdisedir.

Folklor araştırmalarında hâdiseleri en ince noktalarına kadar değerlendirmenin büyük önemi vardır.

Çerkeş'te yaptığım araştırmalarda, öğrendiğime göre, Devlet Konservatuvarı Heyeti, bu türküyü, Yemenici İsmail adında birinden almıştır. Bu adam, türküyü Çerkeş'te değirmencilik yapan Safranbolu'nun Yazı köyünden Pekmez Mehmet adındaki şahıstan öğrendiğini söylemiştir. Pekmez Mehmedî ben de

tanırım. Halk şairleri gibi söyler, güzel sesi ile mahallî türkülerini çok güzel okurdu. «Hacosman'ın», «Hacosman» olması, bir yakıştırmanın neticesidir. Yemenici İsmail de türküyü «Hacosman» diye okumaktadır. Heyetin Safranbolu'dan aldığı türkülerin de asıllarına uygun olmadığı bir gerçektir. Söz gelimi, «Açıkapı Oyun Havası», Mıstan adında solak saz çalan birisinden alınmıştır. Safranbolu'nun ustaları Balaban Mehmet, Karagözün Mehmet, Guluğun Efe, Habış, İsmail Çavuş gibi içlerinde bugün de yaşayan eskilerle kontrol ler yapılmamıştır.

Bu araştırmaların meydana gelen birkaç örneği ister istemez, her yerde böyle yapıldığı hissinin uyandırmaktadır ki, meselâ; «Eklemidir koca konak ekleme» diye başlayan Buldan Zeybek Havasının, Aydın'dan gösterilmesi, Aydın'ın «Topyatağı» Zeybek havasının Eskişehir'e maledilmesi, «Tütüncüden tütünü aldım» diye başlayan Rumeli ağzının Antakya türküsü, diye yayılması, «Gezer gider Ceylânım» Kars türküsünün Şebinkarahisar türküsü diye anons edilmesi, hep bu disiplinsiz çalışmaların birer örneğidir. Tokat türkülerinin, Sivas türküleriniyle karıştırılmasından bir zamanlar Tokat Musiki Derneği şikâyetinde bulunmuştu. Bartın, Samsun, Giresun, Yozgat, Silifke, Bolu'dan

da bu gibi şikâyetler aldığımız olmuştur.

Türkülerin değişik ve yanlış çalınıp okunduğu iddiasının da dayandığı noktalar vardır. Bunun «Varyant» meselesiyle de ilgisi yoktur. Varyantlar, türkülerin folklorik karakteri korunarak mahallî kalıplara sokulmuş, çeşitli ağızlarla söylenen örneklerdir.

Kültürsüz ve anlayışsız çalışmaların tesbit edilmiş örnekleri çoktur. Bunlardan karakteristik iki tanesini veriyorum: Köroğlu'nun «Tan yeri atanda şafak söken-de», diye başhyan bir Kars varyantı, radyolarında «Tan yeri atmadan şafak sökmeden», diye okunmaktadır. Tarihi bir gerçektir ki, Türkler; düşmanlarına «Tan yeri atmadan», yani ortalık ışımadan hörelenmeyi, kahbelik sayarlar, Tan yeri atıp gözgözü görünce, «Hazırol âkibetine», diyerek mertliğin şanı ile döğüşürlerdi. Anadolu dialektolojisinde, çeşitli ağızların tipik karakterlerini en çok türküler yaşatmaktadır. Kars Ağzında «Atanda, söken-de, gelende, gidende», vardır. «Ham meyvaydım kopardılar dalımdan» sözlerini kapsayan türkü de «Ham meyvayı kopardılar dalından» diye yanlış okunmaktadır. Türkü, henüz gelinlik çağına gelmiş, bir başkasına gönüllü körpe bir yavrunun zorla başkasına satılması ve verem olup ölmesi üzerine yakılmış bir ağıttır. Ağıt-

lar, genellikle kahramanın ağzından yakılır. «Ham meyvayı kopardılar dalından - Ayırdılar beni nazlı yarımden», diye yanlış okunan türkünün doğrusu, «Ham meyvaydım kopardılar dalımdan - Ayırdılar beni nazlı yarımdan» dır.

Hele en çok dikkati çeken bir üslup hatası vardır ki, bunu da kaydetmeden geçemeyeceğim. Halk türkülerinde, genellikle birinci heceler kısa, ikinci heceler uzundur. Sözelimi «Ba-cadan, Hocadan» kelimeleri, «Baacaadan», «Hoo-caadan» diye değil, «Ba-caadan, Hocaadan» diye

okunması gerekir.

Bu kadar basit halk bilgisi anlayışından mahrum olanların, Radyo vasıtasıyla iyi örnek olabileceklerine inanmanın, en azından fazla iyimserlik olacağını hatırlatmak istiyoruz.

Radyolarımızda yanlış okunan türkülerden «Nazlı Kavak» adlı türkünün notasını veriyoruz. Bu türkü, Giresun'un yaşlı ve tanınmış bağlamacılarından Küçük Hüseyin'den alınmıştır. Ayrıca, yine tanınmış bağlamacılarından Osman Kalyoncu ve Ahmet Yücesan'dan kontrol edilmiştir.

1966 YILINDA

3.5
MİLYON
LİRALIK

Tam konforlu apartman daireleri
çeşitli, zengin para ikramiyeleri

AKBANK

(İlançılık: 5546 - 141)

Bir Kadın Saz Şairi :

Adanalı Hasibe Ramazanoğlu

Yazan: Nizami NEFESLİ

Düştü İstanbul peşine.
İstanbul'a biz kurbanız,
Sen de kul ol eşiğine!

★

Temizdir benim ayarım,
Ben, sayılırsam sayarım...

Yurduma el atanların
Gözlerini hep oyarım.

★

Hastanede vefat eden
kızı için, hastahane kori
dorunda için için ağlıyor
ve şöyle sesleniyor:

Burası mı garip hastahane-
nesi,
Hani hasta, neden çıkmıyor sesi?
Açıverin biraz yüzün göreyim,
İşte benim, o hastanın annesi!

★

Gonca gülüm açılmadan
soldu mu,
Hakkın emri heman yerin buldu mu,
Annesine hasret giden meleğim,
Senin ile boş mezarlar doldu mu?

Hasibe Hanımın mahdumları Ekrem Ramazanoğlu, Adana'nın Kurtuluş Mücadelesinde, milis kuvvetlerinin başında büyük kahramanlıklar ve başarılar göstermiş bir şairi medardır. Hâlen İstanbul'da Çamlıca'da ikamet etmektedir. Tasavvuf sahasında çok değerli şiir ve nefesleri vardır. İleride kendilerinin müsaadeleriyle örnekler vereceğim.

Hasibe Hanım:

Uyuma gözlerim, uyuma,
Kör olursun yuma yuma:

Uyumak zamanı geçti,
Vatan geldi uçuruma.

Seyhan:

Benim, sizin vatanınız!
Aman, beni kurtarınız!
Düşman pençesinde kaldım,

Kurudu mu TÜRK kanımız?

Tiren Ulukışla'ya gelince,
Adana'ya bir vedâ mesajı yolluyor:

Yaşa Ulukışla, yaşa,
Tuttun bizi kara kışa.
Suç, ne sende ne de bizde,

Yazılanlar gelir başa.

★

Tanrım yücelerden yüce,
Yalvarırım gündüz gece,
Şimdi muhacire döndük;
Tiren hududu geçince.

★

Ne ses kaldı, ne de seda,
Ne naz kaldı ne de edâ.
İşte burası huduttur,
Güzel vatanım elvedâ.

Vatanımı büyük bir aşkla seven, bu Türk hanımının Çanakkale için söylediği şiirden elimize geçen parçalar ise şunlardır:

Burası mı Çanakkale?
Mecruhları korlar sala.
Bundan sonra bunum ismi:

Hem şanlı, hem kanlı kale.

★

Düşman eşine eşine,

(Folklor: 142)

Birinci Âşıklar Bayramı

Yazan : İhsan HİNÇER

Âşık Çobanoğlu ile Âşık Davut Sulari atışma ânında (sağda jüri üyeleri görülüyor)

Konya Turizm Derneği'nin düzenlediği «Âşıklar Bayramı», 7, 8 ve 9 Ekim 1966 günleri Konya'da yapıldı.

Tertip Kurulu Cemal Erkök, Ömer Nergiz, Mustafa Koşan, Celâleddin Kışmır ve Ali Rıdvan Bülbül'den müteşekkildi. Konya Turizm Derneği Başkanı şair Feyzi Halıcı ve Kurulun gayretiyle Âşıklar Bayramı, bütün yurtda duyuruldu. Bayrama katılmak üzere 34 âşık, Konya Turizm Derneği ile temasa geldi.

Âşıklar Bayramı'na bunlardan: 1) Karşlı Dursun Cevlânî, 2) Çorumlu Hüseyin Çırakman, 3) Karşlı Çobanoğlu (asıl adı: Murat Çobanlar, eski mahlası İnanî), 4) Karşlı Sadı Hasretî (Değer), 5) Kayserili Derdi Derya (Ali Şahin), 6) Artvinli Efkârî (Adem Şentürk), 7) Adanalı Abdülvahab Kocaman, 8) Karşlı Müdamî (Sabit Yalçın Palabıykoğlu), 9) Maraşlı Sabri Orak, 10) Şarkışlalı Ali İzzet Özkan, 11) Şarkışlalı Mehmet Ali Özkan, 12) Tokatlı Hasan Salman, 13) Sivaslı Sefil Selimî, 14) Erzincanlı Davut Sularî, 15) Bünyanlı Adnan Türközü, 16) Kırşehirli Şemsi Yastıman, 17) Sivaslı

Hasan Yıldırım iştirâk etti.

Jüride Cahit Öztelli, Feyzi Halıcı, Sadı Yaver Ataman, Fahrettin Kırzoğlu, Mazhar Sakman ve İhsan Hınçer görev almıştı.

Bayrama Konya'da büyük bir ilgi gösterildi. Program üç kısma ayrılmıştı: Birinci bölümü irticalen yapılacak atışma ve karşılaşma, ikinci bölümü her âşığın kendisine ait bir şiiri okuması, üçüncü bölümü de yine her âşığın yaktığı bir türküyü söylemesi teşkil ediyordu.

7 Ekim cuma günü saat 20.30 da başlayan Bayramın açış konuşmalarını, Konya Turizm Derneği Başkanı şair Feyzi Halıcı yaptı. Aynı derneğin ikinci başkanını Celâleddin Kışmır, Âşıklar Bayramı'nın gayesini anlattı, âşıklar ve halk şiiri hakkında konuştu. Daha sonra âşıkları tanıttı. Bunu takiben âşıkların en yaşlıları, âşıklar geleneğine göre dinleyicilerine koşma tarzındaki şiirlerle «Merhaba» dediler. Âşık Efkârî, Âşık Müdamî, Âşık Dursun Cevlânî en yaşlı âşıklar olarak Konya'ya övgüde bulundular, irticalen güzellemeler sundular. Dinleyiciler,

ARAŞTIRMALARI

4247

bu güzel başlangıcı alkışlarla, sürekli tezahüratla karşıladı. Diğer âşıklar da birer «hane» ile duygularını, sazla dile getirdiler. Bunu takiben de, yine âşıklar geleneğine uyularak Âşık Çobanoğlu, Köröğlü'ndan bir koçaklama okudu.

Sonra da âşıklar iki gruba ayrıldı: Karşı-beri deyişlemelerine geçildi. Tekelîm, takılma, atışma başladı. Bu ilk gece koşma tarzındaki takılma ve atışmaların ayakları (kafiye) jüri tarafından seçildi. İlk olarak «şefkat», «vefasız âşık» ve «erkân» ayakları verildi. Dinleyiciler tarafından yarışmanın bu ilk programı dikkatle ve zaman zaman yapılan büyük tezahüratla karşılandı. Tecrübeli ve genç âşıklar karşılıklı atıştılar.

Bunu her âşığın sazla bir şiirini okuması takip etti. Bu suretle ilk Âşıklar Gecesi saat 24 de tatlı bir şekilde sona erdi.

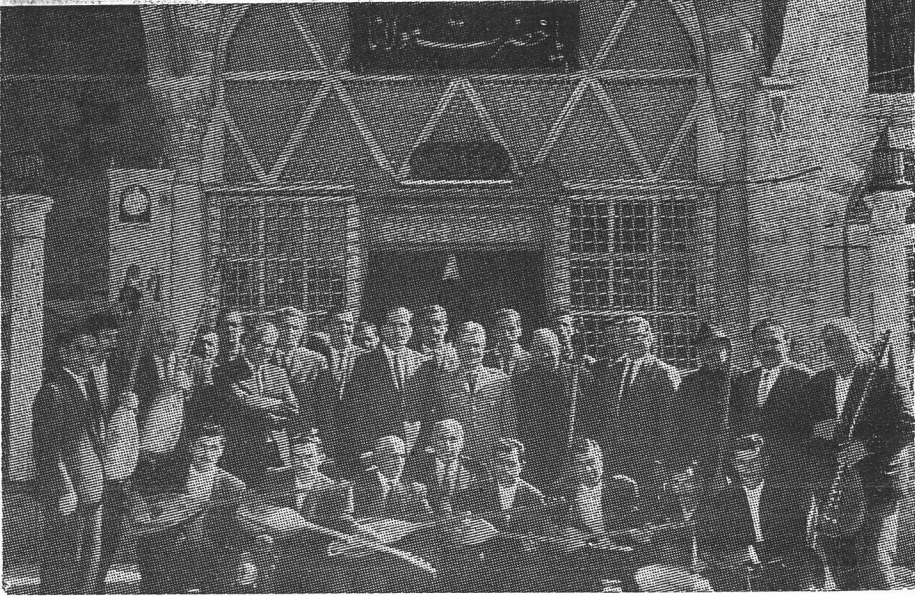
İlk gece, âşıkların derece ve kuvvetleri hakkında dinleyicilere ve jüriye ip-

uçları verdi. Hele Murat Çobanlar (Âşık Çobanoğlu) herkes üzerinde derin ve kuvvetli bir tesir bıraktı. Türk Halk Edebiyatı ve Âşıklar Tarihimize layık genç bir âşık olduğunu kabul ettirdi.

İkinci gece 8 ekim 1966 cumartesi günü aynı program çerçevesi içinde değişik şiirlerle ve kısaca dinleyicilere «merhaba» denildikten sonra, Çobanoğlu «Kızıroğlu Mustafa Bey» koçaklamasını sundu. Salon alkıştan yıkılacak hale geldi. Derhal atışmaya geçildi. Âşık Efkârî, genç âşık Sabri Orak; Posoflu Müdamî, Âşık Sefil Selimî; Sadı Hasretî (Değer), Hasan Salman ve Murat Çobanoğlu da Davut Sulari ile ve kur'a çekilerek karşılaştırıldılar. Karşılaşmalar ilk geceye göre daha ilginç ve başarılı oldu. Bu defa, ayakları jüri vermedi, her karşılaşmada en yaşlı âşık ayağı açtı ve ayağı da o vermiş oldu. İlk gecede Davut Sulari biraz tutuk olduğu halde, bu defa açılmış. Çobanoğlu ile denk bir kuvvete ulaşmıştı. Sulari 42, Çobanoğlu ise 25 yaşında idi.

Âşıklar, Mevlâna türbesinde, jüri üyeleri, Konya Turizm Derneği Başkanı Feyzi Halıcı, Tertip Kurulundan Mustafa Koşan ve bazı ziyaretçilerle birlikte...

Âşıklar Bayramı'na katılan saz şairleri ve jüri üyeleri, Bayramın sonuncu günü Mevlâna'yı ve Âşık Şemî'nin mezarını ziyaret ettiler. Bu arada Mevlâna'yı ziyaret eden Güvenlik K. Genel Sekreteri Orgnl. Kemalettin Gökakın'la tanışarak resim çektirmişlerdir.

Buna rağmen tasavvuf deryasında, birbirlerine sordukları en zor suallere, en küçük aksamaya yer bırakmadan cevap veriyorlardı.

Bilhassa adını geniş çapta ilk defa bu Bayramda duyuran Çobanoğlu (İnanî) bir atışmada Davut Sulari'ye şöyle seslendi:

**Anladım ki öten hoş bir turnasın
Bazan ele alımadık çatlak zurnasın
Zaman zaman akan boş bir kurnasın
Bir parça çaputla tıkanmak ta var...**

Sulari, buna ustahgını gösteren bir cevap verdi. Bütün bu atışmalar, Konya İl Halk Kitaplığı Müdürü ve Gece'nin sunucusu Celâleddin Kişmir tarafından banda alındı. Yine yalnız atışma bölümü Osman Özdenkçi yönetiminde Ankara'dan Konya'ya gelen bir TRT Ekibi tarafından bantlarla zaptolundu.

Atışmaları takiben ilk gece programına sığdırılamayan türküler bölümüne geçildi. Bu bölümde de her âşık kendi-

sine ait bir türküyü sazi ile dile getirdi.

Üçüncü ve son gece, jürinin kararına göre her üç dakka da elenmiş olanlar dışında kalan âşıklar programa katıldılar: Üçüncü gece ile ikinci ve üçüncü günler (8 ve 9 ekim) gündüz yapılan matine-ler de çok büyük ilgi gördü. Konya Eğitim Enstitüsü, Yüksek İslâm Enstitüsü, Erkek ve Kız Liseleri, Kız Öğretmen Okulu, Ticaret Lisesi, Konya Koleji öğrencileri salonu doldurmuştu. Salon, işne atılsa yere düşmeyecek şeklide âşıklar da bu ilgiyi görüncce coşmuşlardı; bütün inceleklerini gösterdiler. Atışmalar, şiirler, türküler bölümü, ayrı ayrı büyük çapta alâka topladı. Âşıklar, dinleyicilere ve sahneye intibak etmişlerdi.

Atışmada, usta âşıklardan Efkârî Baba, sahneyi bir türlü bırakmak istemiyordu. Müdamî ise, takdirleri toplamasını bildi: Çobanoğlu saza; söze hâkimiyetini bir daha kabul ettirdi. Davut Sulari, dâvudî sesi ve elektro divan sazi ile gö-

nüllerden evvel kulakları doldurmayı başardı. Lâkin, gerek atışmada, gerek şiirde, gerekse türküde, Tercanlı olmasına rağmen, Arap musikisi tesirindeki tutumu ve tarzıyla, jüriden üstün bir puan alamadı. Müdamî ile Çobanoğlu'nun bu iki Kars ozanının atışması ise büyük ilgi gördü.

Müdamî:

**Çobanoğlu, eyle yoluna dikkat,
Sapa yerden gidip tozlanmıyasın.
Burası Konya'dır, ayağın denk at,
Kokuşup sonradan tozlanmıyasın.**

Çobanoğlu:

**Âşık Müdamî ben, uyarım yola,
Sen kendin ağır tut, hızlanmıyasın.
Fosofu heyranın çok var, mecliste,
Onlara güvenip yüzlenmıyesin.**

Müdamî:

**Bura er meydanı, şaşırmaq ta var,
Çelme atıp yere düşürmek te var.
Aşk odunda bağır pişirmek te var,
Köze düşüp, cız-cız cızlanmıyasın.**

Çobanoğlu:

**Sen bu şişmanlıkta aşkı nidersin,
Közde kebab bulsan, alıp yudarsın.
Yâr peşine hayâl kurup, gidersin,
Kır-bayırda gezip yozlanmıyasın.**

Müdamî:

**Boyun çok uzamış aklını bilmem,
Ağladırşam, gözün yaşını silmem,
Ham tosun harmanda doğru çekmez gem,
MÜDAMİ modoluyla bizlenmıyesin.**

Çobanoğlu:

**ÇOBANOĞLU, gönül kırman, yaparım,
Cenabı Mevlâdır daim siperim.
Yaşca büyüğümün, elin öperim,
Gel, barışak, dersem, nazlanmıyasın.**

Bu şekilde genç âşığın usta âşığın elini öpmesiyle sonuçlanan atışma bölümü mü alkışlarla tatlıya bağlandı.

Sıra şiire gelmişti. Bu bölümde okunan şiirler de dinleyiciler tarafından büyük ilgi topladı. Efkârî'nin komsusu Fatma hanıma seslendiği Dursun Cevlânî'nin, Âşık Veysel'in koşmasına karşı ağaç için söylediği «Daha daha nelerim var» şiiri, Ali İzzet'in Tanrı'ya yakarlığı, Sefil Selim'in, Hüseyin Çırakman'ın, Sabri Orak'ın, Abdülvahap Kocaman'ın; Hasan Yıldırım'ın, Davut Sulari'nin, Müdamî'nin ve Şemsi Yastıman'ın koşma, semai ve

derstanları zevkle dinlendi.

En son olarak sıra türkü bölümüne geldi. Bu kısımda da Efkârî, Müdamî, Cevlânî, Hasan Salman, Sadi Hasretî, Davut Sulari, Adnan Türközü, Şemsi Yastıman, Çobanoğlu, Sefil Selimî ve Derdi Derya yarıştılar. Hemen hemen bütün âşıklar kendi şiirlerinden seçtikleri güzel örnekleri sazlarıyla çalıp çığırdılar. Lâkin bunların bir kısmı; kendilerine ait şiirleri âşıklama tarzında okudular. Türkü vasfında değildi: Bir kısm da usta malı satmakla yetindi.

Saat 24,30 da program son buldu. Jüri, neticeleri ilân etti. Bu duruma göre:

İrticalen Atışmada:

Birinci (ler): Âşık Çobanoğlu, Âşık Efkârî, Âşık Müdamî.

İkinci: İkincilik hiçbir âşığa verilmemiştir.

Üçüncü: Âşık Davut Sulari.

Şiirde:

Birinci: Şemsi Yastıman,

İkinci (ler): Sefil Selimî, Abdülvahap Kocaman,

Üçüncü: Hüseyin Çırakman.

Türküde:

Birinci: Adnan Türközü,

İkinci (ler): Çobanoğlu, Müdamî,

Üçüncü: Davut Sulari.

Her üç bölümde de 1. ler 1000'er lira, 2. ler 500'er lira, 3. ler 250'er lira ödül aldılar. İrticalen yapılan karşılaşma ve atışma bölümünde 1. ve 2. lik ödülleri birleştirilerek 3'e bölündü:

Şiir bölümünde Şemsi Yastıman'ın çocukluk anılarını dile getiren mahallî terimlerle dolu uzun şiirinde hemen hemen her dinleyici kendi çocukluk hatıralarını buldu. Türkü bölümünde ise, Adnan Türközü'nün bozlake ve kırık hava türleriyle meydana getirilen eseri, anonim halk türkülerimizden ayırt edilemeyecek kadar memleket havası ile dolu idi.

Neticeler ilân edildikten sonra, bütün âşıklar halkı selâmladı. Bu arada «Yeni Mesnevî» yazarı Neclâ Çarpan'ın âşıklara hediye ettiği kitapları dinleyiciler arasında bulunan İkinci Ordu Kurmay Başkanı Tümgeneral İhsan Gürkan, milletvekili Necatî Kalaycı ve Millî Eğ. Md. Reşat Ağaoglu âşıklara verdiler.

Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü

- 5 -

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Şah Beyit, karalama da denen bu söz, diyan edebiyatındaki makta' yerine, saz şairlerinin kendi şiirlerinde adlarının geçtiği mısra için verdikleri ad, terim.

Şah İsmail, o'ayı İran çevrelerinde geçen bir sevda hikâyesi.

Şahmaran, çok ünlü bir halk hikâyesi. Birinci kahramanı, yılanlar ülkesinin kadın hükümdarıdır.

Şairlik, Karagöz oyunlarından birinin adı.

Şaşırmaç, terdit karşılığı terim. Konuşmayı ya da deyişi, karşısındaki kimşenin ummadığı biçimde bitirip bağlamaktır.

Şahiye - Şahiyat, şahiyat-ı sofiyane de denen bir nazım türü. Tanrı ile senli benli, şakalı bir söyleyişle konuşur gibi yazılan manzumelere denir. Tekke edebiyatı türlerindenendir.

Şatranç, az kullanılmış bir nazım türü. Çoğu zaman on altı musammat beyitli ya da her beyitten bir bent meydana gelir. Musammat parçası aruzun «müfteilün müfteilün» ölçüsüyle yazılır ki hece ölçüsünün sekizlisine uyar. 19. yüzyılda kullanılmıştır.

Şaşırma, fazla mübalâğa karşılığı olup ancak taşlama, övme ve şahiyelerde hoş karşılanır. Başka konularda iyi karşılanmaz.

Tahir ile Zühre, ünlü bir halk hikâyesi. Ayrıca karagöz oyununa da geçmiştir.

Tahmis, karagöz oyunlarından birinin adı.

Tapuş, Gülşenî tarikatinde ilâhiye verilen ad. Bkz. İlahî.

Takım, bkz. Düüm.

Taklitçi, Orta oyununda oyunculara verilen ad. Bunlar karagözde olduğu gibi Arap, Kürt, Lâz, Arnavut, Yahudi, Rum taklitleri yaparlar. Ayrıca hayvan taklitleri de yaparlar. Pişekâr ve Kavuklu'dan (b. bkz.) sonra ortaya çıkar, taklitlere başlarlar.

Tandır Başı Masağı, halk hikâyecilerince karışık, uzun ve türküsüz masallara

verilen ad.

Tapşırma, saz şairlerinin ve hikâyecilerin mahlâs yerine kullandıkları bir terim.

Tarikat, tasavvufa dayanan ve kimisi eski dinlerin kalıntılarını yaşatan, kimisi de şeriattan pek sert ve bencil hükümlerini yumuşatmak ihtiyacıyla meydana gelen türlü islâm öğretilerine verilen ad, yol. Bektaşî tarikatı, Mevlevî tarikatı gibi.

Tartı, bkz. Ölçü.

Tasavvuf, İslâm mistizmi, felsefesi. Temeli «Vahdet-i Vücut» yani varlıkta birliklidir. Bkz. Tasavvuf edebiyatı.

Tasavvuf Edebiyatı, Tasavvuf düşüncelerinin yarattığı edebiyat. XII. yüzyılda Ahmet Yesevî ile başlar, Yunus Emre ile gelişir. Hikmet, ilâhî, nefes, nutuk, devriye gibi nazım türleri bu edebiyatta görülür.

Taşlama; Kötülemek, yermek, alay etmek için söylenen şiirler. Sayılan üç öge bir arada bulunur. Biçim yönünden koşma ve destanlara, bazı da sekizli semailere benzer. Dörtlük sayısı konuya göre istenildiği kadar olabilir.

Tecnis, kafiyeleri cinaslı manzume-Çoğu cinasları birden çok söz ve takılla yapılır.

Tekellüm, Saz şairlerinin birbirleriyle yaptıkları şiir yarışmasına verdikleri ad. Bkz. tekerleme.

Tekerleme, 1. Âşık fasıllarında yapılan yarışmalara verilen ad. Bu halk terimine karşı âşıklar «tekekküm» derler. 2. masalların başlangıcında anlamsız, kafiye gibi ses düzeni bulunan bölüm. Çoğu zaman «Bir varmış bir yokmuş» ile başlar.

Tekke, eskiden tarikat erlerinin toplanıp âyin yaptıkları yer. Burada aynı zamanda saz ve söz öğrenimi de yapılırdı.

Telle Söylemek, halk hikâyelerinde heyecanlı, duygulu yerlerin manzum olarak sazla birlikte ezgi ile söylenmesi.

Tercüman, ya da **Terceman**, Bektaşî-Alevî'lerde bir iş yaparken okunan türk-

ARASTIRMALARI

4251

çe dualar. Manzum ya da nesir olabilir.

Ters Evlenme, Karagöz oyunlarından biri. Sahte gelin de denir.

Tezene, Tezgene, Tazene, Tazyane, Telli çalgıların vurma aracı, mızrap.

Timarhane, Karagöz oyunlarından.

Topal Koşma, Çankırı ilinde bir oyun havasına bu ad verilir.

Toy, halk hikâyelerinin sonunda okunan ezgisi oynak, neşeli türkü.

Tûti - Nâme, bir çerçeve hikâye (b. bkz.) içinde doksan kadar masalımsı küçük hikâye bulunan bir halk masal kitabı. Çerçeve hikâye dışındaki hikâyeleri çok akıllı bir papağan anlatır.

Türkmâni, Türkmenlerin özel bir ezgi ile söyledikleri türkülere verilen ad. Nazımın biçim düzeniyle değişiklik göstermez, yalnız ezgi ayrılığında bu adı alır.

Türkü, 1. Halkın ezgi ile söylediği her türlü nazım. 2. Saz şairlerinin koşma biçiminde söyledikleri, yalnız dördüncü mısralarının her dörtlükte, olduğu gibi tekrar edilen nazım. Bazı kere bu tekrar edilen, iki mısra olabilir (bkz. kavuştak). Bu durumda her parça beş mısralık olur. Her parcadaki ilk üç mısra kendi aralarında kafiyeli olur. Ölçüsü **onbir ya da** sekiz heceli olabilir. Konusu sevda, hasret gibi duygular olabildiği gibi, gülmüçlü de olabilir.

Türkü Yakıcı, türkü yakan kimse. Bkz, türkü yakmak.

Türkü Yakmak, bir olaydan sonra, o olayla ilgili türkü çıkarmaya denir.

Tuyug, halk edebiyatında, rubainin karşılığı nazım terimi. Dört mısralık olur. Kafiyesi mâni gibidir. Anlamca yüksek, dil bakımından ciddi olur. Onbir heceli olanları aruzun «fâilâtün fâilâtün fâilün» ölçüsüne uyar. Az kullanılan bir nazım türüdür.

Uçkur Havası, çabuk bir ezgi ile söylenen türkülere verilen ad.

Usta, yetişkin âşık. Geleneğe göre, gençler ustalarına hizmet ederek, onlardan ders görürler, saz ve söz öğrenirler. Öyle yetişirlerdi. Çarıklar öğreticilerine **usta** diye hitap ederlerdi.

Usta Mahı, usta ve ünlü âşıkların şiirlerine verilen ad. Âşık fasıllarına önce

usta malları ile başlanırdı.

Uyanış, Alevî - Bektaşîlerce bir kimşenin şiir (nefes) söylemeye başlamasına verilen ad.

Uydurma, saz şairlerince nazire ve tanzir karşılığı olarak kullanılan terim.

Uzun Hava, 1. Doğu Anadolu'ya özgü bir çeşit türkü ezgisi. 2. Türkmâni, varsağı, bayatı gibi eski ve bölgedeki Urfa ağzı, Harput ağzı, Eğin ağzı gibi ezgi tiplerinin usul bakımından kalıplara bağlanamayan serbest ritimli ezgilerin hepsine verilen ad.

Üçleme, üçer mısralı parçalardan meydana gelmiş nazım.

Üst, bir beytin birinci mısraı. Üst satır da denir.

Üst Satır, bkz. Üst.

Varsağı, Tarsus bölgesinde bulunan Varsak aşiretinin söyledikleri bir çeşit yigitçe ünlemleri de bulunan türkü. Biçimi koşmaya benzer, çoğu sekiz heceli olur.

Vezn-i Âhir, bir mısram her parçası görünüşte aruzun bir «müstefilâtün» parçasına uygun ve her mısraı dört parçadan meydana gelen ve bir dörtlükten sanattı dört dörtlük meydana gelebilen musammat şiirlere verilen ad. Dü-beyt de denir. Pek az ve sanat göstermek amacıyla yazılmıştır.

Virt, Alevî-Bektaşîlerin belli vakıtlarda tekrarladıkları manzum dua.

Yakım, bir kimse üzerine yakılan şiir, türkü.

Yakmak, bkz. Türkü yakmak.

Yakıştırma, bkz. Dokuma.

Yalova Safası, ünlü bir Karagöz oyunu.

Yanıtmaca, Anonim halk edebiyatında bir tür. Çabuk çabuk söylenerek dinleyenlerin anlamasına engel olmak, onu yanıltmak için söylenen yarı anlamsız, çok zaman kafiyeli tekerleme niteliği gösteren söz dizisi.

Yaprak, Doğu illeri saz şairlerinin mısra karşılığı kullandıkları bir terim.

Yatılacak Yer, hikâyelerin anlatılması sırasında kısa bir süre için dinlenme verilir; halk sigara, çay içer. Kesilen bu yere «yatılacak yer» ya da «yatılan yer» denir.

Yazıcı, Karagöz oyunlarından biri.

Yozgat'ta Gayit-Kış Hazını

Yazan : Hasan ÖZBAŞ

Yozgatta kışlar uzun sürer. Bazı seneler pek şiddetli olur. Eskiden çok kar yağardı. Yollar kapanırdı. Dağlarda donup kalanlar olurdu. Kurtlar da bunalar şehire inerdi. Köylü şehire gelemezdi. (Şimdi 15-20 senetlik eskisi gibi kar yağmamaktadır.) Köylü şehire gelmeyince piyasada mal daralır, bazı şeyleri bulmakta güçlük çekilirdi. Bilhassa fukara yiyeceği sayılan; yarma, bulgur, fasulya, patates, mercimek; nohut, turşu, katık, çalma, pekmez, eski gibi şeyler ötedenberi bakkallarda kilo kilo satılmaz. Bunları halk ön pazarında, köylüden şinikle veya batmanla alır.

Kışın piyasada mal daraldıkça, fiyatlar da o nisbette yükselir.

Yozgatta kışlık yiyecekler döküm zamanlarında bol ve ucuz olur. Her şeyin iyisi yeni çıktığı, döküm zamanında bulunur. Bunun için Yozgatlılar ötedenberi yıllık erzaklarını döküm zamanlarında toptan alırlar, kışa saklarlar. Yozgatta havalar 'taima kuru ve serin olduğundan, saklanan erzaklar bozulmadan yıllarca durur.

Yıldız, saz şairlerince pek az kullanılan bir nazım biçimi.

Yığıtleme, bkz. Koçaklama.

Zencir - Bent, bkz. Zencirleme.

Zencir - Bent Ayaklı Koşma, hem zencir - bent hem ayaklı koşma olan şiirlere verilen ad. Çok az kullanılmıştır.

Zencirleme, kafiyesi koşma biçiminde olup, her mısraın sonundaki kafiyesi, kendinden sonra gelen mısraın ilk kelimesi olur. Zencir - bent de denir. Örnek:

Safder-i âlemsin, senden hidayet
Hidayet menbai dilde be-gayet
Be-gayet cemalin nur beşaret
Beşaret gösterir hüsnün enveri.

Zenne, Ortaoyununun kadın rolünde oynayan erkek oyuncu.

Zümrüdü Anka, bu addaki masalın kahramanı efsanevi bir kuş. Yeraltı ülkelerinde yaşar, konuşur ve hikâyesinin insan kahramanını yeryüzüne çıkarır.

— SON —

Kışın Yozgatta işler de kesatlaşır. Gün kazanıp gün yiyenler, yazın işlerin oynak zamanlarında ve her şeyin bol ve ucuz olduğu döküm zamanında; kışlık erzak, yakacak ve hayvanlarının yiyeceklerini alıp koymayanlar, kışın kar kapıyı çeviripte, dışarda tipi puful puful savrulduğu zaman, kara kara düşünmiye başlarlar. Çocukların hali daha beter olur. Eskiden bu hale düşen ev halkını müthiş bir telaş alırdı. Ananın yüzü turşu satar, babanın beti benzi atar, elini öfeler (ovalar) dururdu. Evin içinde sınırlar gerilir, kimse kimseye bir şey söyleyemezdi. Kedi miyavlasa, onlara dokunurdu.

Kara gün dostu kıt bulunur. Muhanet çetin olur. İçerde açım diyen çocuğun, ahıta bağırın hayvanın ağızına atacak bir şey bulamıyan ana baba şaşırırdı. Onun için «Yazın lâti lokum yiyen kışın b..... yer», «Dok acın halinden anlamaz», «Fukaranın yüzü soğuk olur» demişlerdir. (Şimdi hamt olsun o darlık kalmamıştır)

Yıllar ve hâdiselerin tecrübesi insanların ihtiyatlı olmağa sevkeder. Buhranlı günlerin şiddetinden korktukları için ötedenberi her Yozgatlı, karınca misali kışlık yiyeceğini daha Mayıs ayında itibaren alıp saklamağa çabalar. «Karıncadan ibret al, yazdan kışı hazırla» derler.

Yozgatta kış için saklanan yiyecek şeylere, KİŞ HAZINI, KİŞ GAYTI, veya sadece GAYIT derler.

KİŞ GAYITLARI

- 1 — Madımalak kuruşu
- 2 — Nane ve Mâdenis (Maydanos) kuruşu.
- 3 — Saya yağ = Sade yağ
- 4 — Pendir = Peynir
- 5 — Duzlu yaprak
- 6 — Kayısı ve erik kuruşu
- 7 — Go pahlı (Yeşil fasulya) kuruşu
- 8 — Ağ gabak (Su kabağı) kuruşu
- 9 — Baldırcan (Patlıcan) ve biber kuruşu
- 10 — Gırmızı pevleri = Domates salçası
- 11 — Mercimek ve nohut

ARAŞTIRMALARI

- 12 — Ağ pahlı = İç pahlı = Kuru fasulya
- 13 — Nişeste = Nişasta
- 14 — Turşu
- 15 — Yarma ve bulgur
- 16 — Gatik
- 17 — Gumpür = Patates
- 18 — Kelle Soğan
- 19 — Üsküle Soğan
- 20 — Hamur kesme (Makarna, Erişte, Çorbalık, ibikli mantı)
- 21 — Etlik (kıyma, sızgıt, irişi, pastırma)
- 22 — Çalma, bekmez, eşi
- 23 — Hediklik buğday, çedene
- 24 — Patlatmak için cin mısırları
- 25 — Kış ekma (Yufka, eskiden kışa girerken yapırlardı baharaca yerlerdi)

Yukardaki Gayitlardan Ekim ayında en çok yapılan, Turşu ve Etliktir. Bunların mahallen hazırlamışları şöyledir:

TURŞU VURMA

Yozgatta, Hıyar, Patlıcan. (Şalak — Kelek — Kavun), Biber, Domates, Lahana turşuları yaparlar. Bunlar içinde en çok yapılan, Hıyar, Patlıcan ve Kavun turşularıdır.

a — Hıyar turşusu:

Hıyar turşusu iki türlü yapılır:

1 — Su ile

2 — Sirke ile

1 — Su ile; Hıyarları yurular, başlarının acı kısımlarını keserler. Küpe doldururlar. Hıyarların üzerini örtenece su konur. Tuzunu biberini kararlarlar. Sarımsağını atarlar. Küpün ağzını örterler. 15 gün sonra gelir yani turşu olur. Bunu yazın da yaparlar. Sirkeli turşu yiyemiyenler, Su turşusunu tercih ederler.

2 — Sirke ile; Yas üzüm sıkılır, suvuna pekmez toprağı atılır. Ocakta tokur tokur kaynatılır. Sonra ocaktan indirilir. Sabahaca durur Ertesi gün hıyarlar yunur, başlarının acı kısımları kesilir. Bu hıyarlar küpe doldurulur. İçine acısı çıksın diye bir miktar yeşil biber de konur. Evvelce hazırlanan Üzüm suyunun içine yeteri kadar sirke konur. (Bir tenek üzümlü suyuna 2 kilo sirke yeter) Sonra bu sirkeli üzüm suyu küpe, hıyarların üzerini örtenece doldurulur. Sarımsağı da atılır. (Bir

tenek turşuya, yarım kilo sarımsak atılır) Tuzu yetirilir. Küpün ağzı örtülür.

b — Baldırcan (Patlıcan) turşusu:

60-100 patlıcan alınır. Evde başları soyulur. Patlıcanlar taze ise, bir kaç gün bekletilir. Puruşur. Ondan sonra patlıcanların karnı yarıdır. Sonra haşlanır. Patlıcanların başı yumuşayınca haşlandığı anlaşılır. Kaynar sudan çıkarılır. Soğuk suya atılır. Soğuk sudan sepete alınır. Sepete suyu sıkar. Sonra ekmeğin tahtasının üzerine dizilir. Bir sıra dizildikten sonra çokça tuz atılır. İkinci sıra dizilir. Onun da üzerine tuz atılır. Böylece bir kat patlıcan bir kat tuz atılarak tuzlanır. Ondan sonra, kat kat dizilen patlıcanların üzerine geniş bir tahta konur, tahtanın üzerine de çokça taş yığılır. Patlıcanlar baskıya konur. Baskıda sabahaca durur. Simsiyah suyu çıkar. Sabahleyin, baskıdan alınır, bir teşt içine konur. Üzerine üzüm suyu dökülür. Sirkesi de konur. Biraz döğülmüş sarımsak konur. Sonra biberi, (Yeşil biberler evvelâ ıgne-lenir, ondan sonra haşlanır, haşlandıktan sonra evvelâ soğuk suya batırılır sonra içine) konur. (Baldırcan turşusuna toz biber atılmaz çok acı biber de yaramaz, onun için yeşil biberler haşlanır.) Biberler de atıldıktan sonra her patlıcanın içine, bir diş sarımsak, biraz maydanos, bir biber konarak küpe atılır. Böylece patlıcanlar

SÖT VEREN ANNELER
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İSTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

(Basın: 23097-143)

küpe doldurulduktan sonra, üzerine teşt-teki sirkeli üzüm suyu patlıcanların üzerine örtenece konur. Küpün ağzı örtülür. (Sirke üzüm suyunu döndürür)

c - Kelek = Şalak = Kavun turşusu:

Kavun turşusu, yetmemiş ufacık sert kavunlardan yapılır. Bu ufacık sert kavunlara, ŞALAK veya KELEK derler. Bunun için bu turşuya, Şalak veya Kelek turşusu da derler.

Kavun turşusu yapmak için; (7 nüfuslu bir aile için) 6 batman kelek alınır. Kelekler soyulur ve içleri çıkarılır. Dilim dilim doğranır. Teşte konur. Üzerine üç hapaz (iki eli alttan iyice birbirine dayayıp, parmak uçlarını birleştirmek suretiyle iki avucun bir arada aldığı miktar bir hapazdır) tuz atılır, karıştırılır. Böylece sabahaca durur. Tuzunu alır. Sabahleyin yunur. Soyulur gider. Yunduktan sonra teşte alınır, üzerine su konur. İçine yalandan döğül-müş sarımsağı konur. Tuzu, biberi yetirilir. Buna toz biber atılır. Tuz ve biberini, suyunu ağza alarak kararlarlar. Böylece teşte iyice kardıktan sonra küpe doldurulur. İçine tek tük gayet ufak şalakları soymadan, yalnız başını keserek tüm tüm atarlar. Kavun turşusu kuyu suyu ile daha iyi olur. Kuyu suyu sert tutar.

ETLİK

Yorgatta Eylül deyince kuvvetli bir

yağmur yağar. Sonra açar. Çimenler yeşerir. Ondan sonra aralıklı yağışlar devam eder. Artık havalar soğumaya başlar. Ekim - Kasım aylarında bir ara havalar açık ve güneşli olur. Buna pastırma yazı derler. Etlük pastırma yazım da yapılır.

Etlük denince: Kıyma, Sızgıt, İrişki, Pastırma akla gelir.

KIYMA — SIZGIT

Kıyma ve sızgıt yapmak için horantasına göre 1 - 3 Davar (Koyun veya Tiftik Keçi) alırlar. Evlerinde keserler. Etlük bir kısmını kıymalık ayırırlar. Geri kalanı da kuşbaşı ve ufak kemikli parçalara ayırırlar. Bu da sızgıttır.

Kıymalık için ayrılan yağlı etlerin içine kuyruk ta atarak et makinesinde çekeler. (Eskiden et makinesi yokken, etleri ET TAHTASI dedikleri kalın bir tahta üzerinde satırla kıyarlardı.) Çekilen veya kıyılan, kıyma bol yağ ile KUZU TEŞTinde kavrulur. Bu kıymaya biraz fazlaca tuz atarlar. İyice kızarıktan sonra ocaktan indirirler. İLÂENÇE'lere (Karavana'nın biraz küçüğü) veya büyük sahanlara boşaltırlar. Bu kaplarda kıyma soğur ve donar. Ondan sonra kaplardan çıkararak tekerlekler halinde torbalara kor kışa saklarlar.

Kışın kıyma lüzüm edince, torbadan yeteri kadar çıkarır kullanırlar.

(Gelecek sayıda bitecek)

Hüsnü Yusuf

Derleyen : Numan KARTAL

Derleniş yeri ve yılı Kandıra - Bakırlı köyü, 1958, Masah anlatan: Fatma Uzun

Bir varmış yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, devler top oynarken, eski hamam içinde. Evirmişler çevirmişler, dam üstünde saksığan derken leyleğe çekirdek verirken, narı nar ağacında çatlatmışlar. Akmış suları yere al kan olmuş, varmış padişahın kuzuna al yanak olmuş. Kız yanmış tutuşmuş, varmış odasına oturmuş. Kör gitmiş penceresine, bir gül dikmiş pencerenin dibine. Gül büyümüş, dalında küküllüler ürümüş, küküllüler öter, açan tomurcuk güller günül-lerde tüter, kız da pencere kenarında onlarla gününü gün edermiş. Sözü çokça uzatım, imdi oturun ocak başına, biraz kül biraz söz deyim de dinleyin neler geldi Hüsnü Yusuf'un başına. Dinleyen murada erecek, dinlemeyen Hüsnü Yusuf'un ahına tutulacak.

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde padişahın güzel bir kızı varmış. Evin bir tanesi, nur tanesiymiş. Hiç bir iş yapmaz, masallardaki gibi yaşarmış. Bir sabah kalkmış, pencereye varmış. O sabah ta yufkacık - incecik - bir kar yağmış. Eğilip gül dalından gül koparacağı sırada pencerenin altından iki avcı geçmiş. Ellerinde tavşan varmış, tavşandan kan almış. Arkadan başka avcı geçmiş, tavşandan akan kanları görmüş, ak karın üstüne kırmızı kan ne güzel yakışmış demiş. Sonra olduğu yerde durmuş, kana uzun boylu bakmış ta «ne de güzel, Hüsnü Yusuf'un al yanığına gül dudağına benzemisi.» diye söylenmiş. Kız bu sözleri işitmiş, gönüllü Yusuf'a gitmiş. Görmeden yüzünü sevdim özünü diye seslenmekten edememiş. Varmış oturmuş penceresine, Yusuf girmiş düşünmüş. Yemez içmez olmuş, gönül-den kavrulmuş. Gece uyku girmez gündüz uyku girmez olmuş gözüne, kara sevda kara etmiş dünyayı gözüne. Ama ne yapacağını bilememiş kara taşta dert yanmış ta derdine yanan olmamış. Ak yürekli ak pülçekli anacağı şaşırmuş kalmış Kızı-

zım kızım kınalı kızım gözleri sürmeli canım kızım söyle derdini bileyim kendimi demiş te kızı ana beni anlasana ben yandım Hüsnü Yusuf'un gül yanığı ile tomurcuk dudağına demiş. O sırada pencereye bir kuş gelmiş kız ne güzel kuş deyip kusu tutmak istemiş. Kuş dile gelmiş, abla abla, karnım acıktı, bir yudumcuk ekmekle biraz su ver de seni Hüsnü Yusuf'un yanına götürüeyim demiş. Kız sevinmiş ağlayan gözleri gülmüş. Kuş kızı sırtına almış, yedi yılla bir güz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, varmış Hüsnü Yusuf'un evine. Bacadan girmiş içeriye. Kız önce etrafına bir bakınmış, evde bir değişikliğin olduğunu nasıl anlatırım diye düşünmüş. Tutmuş şamdanları baş aşağı çevirmiş, yerlerini değiştirmiş. Bacadan çıkarken içeri Hüsnü Yusuf girmiş, kızı görmüş ama ne edeceğini bilememiş.

Kuşla kız düşmüşler yola. Az gitmişler uz gitmişler, enginleri yüce yüce dağlar ile nice çölleri aşmışlar da dinlenmek için yere oturmuşlar. Kuş uçup gitmiş, kız el etmiş. Sonra kız kalkmış, yürümeye başlamış. Yürürken yaşlı bir kadına rastlamış. Kadın kazanda su kaynatır, geleni oynatırmış Ama bu sırada odunu bitmiş, kızdan dağdan odun getirmesini rica etmiş. Kız korkarım deyince kazanın başında kalmış, yaşlı kadını dağa odun getirmeye salmış. Kız kazanı devirmiş, oradan ayrılp gitmiş. Derken bir ihtiyar ak saçlı, yaşlı başlı piri faniye rastgelmiş. Yaşlı adam şaşmış, aman kızım böyle yalnız gezilmez yanıp gidene burada deliler bile üzülmez, gel gidelim bizim eve demiş. Kızla ihtiyar çıkmışlar yola varmışlar Hindistan'a. Dönmüşler dolaymışlar, çok yollar aşmışlar, deliler ülkesinde savaşmışlar da gelmişler evlerine. O adamın bir deli kızı varmış, padişah kızı ile yatarsa akıllı olacaktı. Akşam olmuş, yatma zamanı gelmiş. Adam kızı fazla yerim yoktur, bilmem rica etsem deli kızımınla yatarsın demiş. Öyle yapmışlar, bir arada yatmışlar. Sabah olmuş, deli kız düzelmiş. Adamcağız şaşmış, sen olmayasın bir pa-

Florürlü diş macunu

ipana
fluorid
DİŞ MACUNU

Diş minelerini sertleştirir Cürümelere önler

Derlemeler :

Bedesten Köyü Folkloru

a — Tarihçe:

Bedesten köyü Kırıkkale ilçesine bağlı uzak bir dağ köyüdür. Dört yanı ormanlarla kaplı, tamamen içine kapanık bir yer burası. Köy bir yamaca kurulmuş, çevresini Küre dağları sarmıştır. Yaşlıların anlattıklarına göre bu yöreler daha önceleri bomboşmuş. Dağda-bayırda yaban hayvanları dolanmış. Fakat son gezilerimde burada tuğla kırıkları ve küp parçaları gördüm. Bunların Roma kalıntıları olma ihtimali vardır. Aradan uzun bir zaman geçmiş, Yörükler burayı mesken tutmuş. İlk Bedesten köyü Güneydeki Balımar yöresindeymiş. Sonra Doğudan yeni yeni

dişah kızı demiş. Kız öyledir diye karşılık vermiş. Bu sırada da kuş Hüsnü Yusuf'un penceresine konmuş, kızın olduğu yeri haber vermiş. Meğer Hüsnü Yusuf'ta kız için yanıp kül olmuş. Yana yana dönmüş sarı muma, ne yer ne içermiş. Anacığı okuyup üfler, hocaya gider de derdine derman bulamazmış. Küçük kuş hızır gibi yetişip Hüsnü Yusuf'u kurtarmış. Hüsnü Yusuf mektup yazmış, padişah kızına gönderip geleceğini bildirmiş. Aşkını bir iyice dile getirmiş Hüsnü Yusuf sözünü tutmuş. Kızı görmeye gelmiş, tanışmışlar. Bağrıları yanmış, derinden bir ah çekmişler. Ah ile birlikte dağları inletmişler. Ama Hüsnü Yusuf sevgisini söyleyememiş, başını önüne eğip gitmiş. Sadece giderken iki gün sonra tekrar geleceğim demiş. Ev sahibinin kadını durumu anlamış, kızım açıklık zordur, ama kara sevda hoştur demiş te oğlana gönlünü açmasını istemiş. Bizim burada adet. kahve verirken kahve filcanını yere düşürmektir demiş. Yusuf çıkagelmiş, kız kahveyi verirken filcanı yere düşürmüştü. Filcan kırılmış, kadın eyvah filcanım diye bağırmış. Yusuf bağırma anacığım, al paramı demiş, o zaman Hüsnü Yusuf'un kızı istediğini iyice anlamış. Düğün dernek kurulmuş, davullar vurulmuş, kırk gün kırk gece düğün derken gökten üç elma düşmüş. Onlar ermiş muradına biz çikalım kerevetine.

Yazan : M. Güner DEMİRAY

boyklar gelmeye başlamış, bunlar çoğunlukla vurucu oldukları için bu yerleri kendilerine uygun bulmuşlar. Göçebe boyklar zamanla toprağa bağlanıp kalmışlar. Bedesten çevresi ormanlarında çok domuz bulunmaktaymış. Kırmışlar. Çevrede en çok tavşan ve tülkiye rastlanır. Kuşlardan en çok keklük bulunur.

b — Gelenek ve inanışlar:

Evlenme burada başlıkla mümkün olur. Evlenmek isteyen erkeğin altı veya yedi bin lira başlık ödemesi gerekiyor. Çocukları küçükken birbirine sözlüyorlar. Buna beşik kertmesi diyorlar.

Yaşlılara hemen ayağa kalkıp yer gösteriyorlar.

Tarla, bağ ve bahçelerde yer altı suyu buldukları zaman hemen suyun başına konu-konşu toplanıyor, suyu bulan adam bir teke kurban kesiyor. Ve çeşitli törenler yapıyor.

İnanışlara gelince:

Sekiz dişli öküzler sağlam yapılı olurmuş. Yedi dişli çabuk geçermiş.

Söğüde elma aşılarsa söğüt gece gece ağlarmış.

Öküzlerin ve ineklerin altına mavi boncuk takıyorlar. Nazar değmesi, diye.

Alakarga, tavara kurt dalacağı sırada «gıj... gıj» diye sesler çıkararak çobana haber verirmiş.

Ay yeni doğduğu zaman yaralı adam yarasını gösterirmiş, ayağının altından toprak alıp yalarmış.

Dağda bir ot varmış, çarşamba veya perşembe günleri o otu ehli adam kesecekmiş. O zaman ot yerinde, yara yerinde kuruyacakmış.

Yüzde çıkan yarayı (Terme, Derme, Dermağ diyorlar) hocalar yazarsa iyi olurmuş.

Köstü: Yüzde çıkan gibi çıkarmış. Köstünün ocağı bulunurmuş. Köstüsü olan mendilini alır, gider ebeye verirmiş. Ebe de mendilin üstünde toprağı kesermiş. Kesilen ve okunan topraktan bir parça alınır, yaraya konurmuş. Acı ve aksi bir şey

ARAŞTIRMALARI

yemezmiş hasta.

Burada toprağı eşip kuyu hal ne getiriyorlar. Kuyunun duvar kısımlarına saman döşüyorlar, orta kısma da buğday dolduruyorlar.

Samanın fazlasını loda yapıyorlar.

Vücutun bir yeri taştan düşmeden incirise orayı bıçakla açar, soğan veya karanfıl basarlar. O kısımdan pis kan çıkarır.

Samanyoluna Hicaz yolu diyorlar. Hicaz'a gidenler bu yoldan giderlermiş.

Turp yemeyi iyi sayıyorlar. «Yılda bir turp yemeli ya da tarlasından geçmeli.»

Ev kuşları yere yakın uçarken insan hiç belaya uğramazmış. Çünkü o hem belanın altında uçar, hem üstünde uçar kıldatmazmış.

Patlak dedikleri çalının suyu kaynatılıp onunla yıkanılırsa yaralara iyi gelirmiş.

Akşam güneşine ölümler güneşi diyorlar. Öte dünyada ölümler bu güneşle yaşarlarmış.

Tarlaya pazartes günü çitnek uçur getirirmiş.

Tavukların anası ölünce bütün tavuklar ölürmüş.

Ekimin sonları soğuk geçerse tekeler çabuk yürürmüş. (Tekesemek)

Kabak teke ile boynuzlu teke vurursa, öte dünyada kabak teke hakkını istermiş.

Koç katımında tekelerin üzerine erkek çocuk korlarmış ki diş keçi, erkek oğlak doğursun.

c — Atasözleri:

Yolu yoluynan, ormanı baltasıynan
Ağa tuttuğu kadar, çoban güttüğü kadar.

Gülme keşe gelir başa.
Çalma kapımı el ucuyla, çalarlar kapımı zor gücüyle.

d — Pekmez Yapımı:

Köyün altında bir şirahane vardır. Burada pekmez yaparlar. Şöyle ki: Üst kısımda çigneme yeri vardır. Oradan şirahane akacağı iki oluk haftlara uzar. Çiğ-

4257

nemen üzüm sırası bu haftlara dökülür. Şirahane bu haftlardan alınır. kazanlara konur ve kazanlar da ocakların üzerine bırakılır. Şiraya ak toprak atılır, kaynatılır. Sonra indirilir, süzülür ve tekrar kaynatılır, pekmez olur.

e — Halk ağzı ve Bitki adları

Palaz: Keklik yavrusu

Çitlek: Ay çiçeği

Şemen: Kokulu ufak kekek

Pace: Ocak

Çöge: Bazlama

Çepel: Gübür, süprüntü

Kodaz: Yarım çerik, yani dört kilogram

ram

Döl: Davar yavruları

Boruk: Çalı gib açık yeşil bir ot

Şemsiye otu: Yeşil renkli tere gibi bir ot

f — Efsaneler:

Köyün Doğu kesiminde büyük kütle halinde kayalar vardı. Oraları dolaştım. Köylünün biri bu kayalarla ilgili bir efsane anlattı. Bu kayalara «Gelinkayalar» diyorlar. Gelinkayalar, Geyikli deresinin ağzındadır. Tam derenin ağzında bulunmaktadırlar. Çok yeri yosun bağlamıştır. Zamanın behrinde bir harami ağası güzel bir geline vurulur. Gelinin kocası uzak bir diyara iş için gitmiş. Geline laf atar söz atar. Gelin korkar, kaçar. Ormanları aşar gelir, bu kayaların altına gizlenir. Harami ağası peşinde atla izlemektedir onu. Gelin kayanın kovuğunda kucakında yavrusu ile Allaha yalvarır. Dileği kabul olur, kaya üstüne uçar. Harami ağası gelir atıyla kayaların üzerinde dolaşır. atın lep lep izleri kalır. Bulamaz ve geri döner.

(Sonu gelecek sayıda)

